

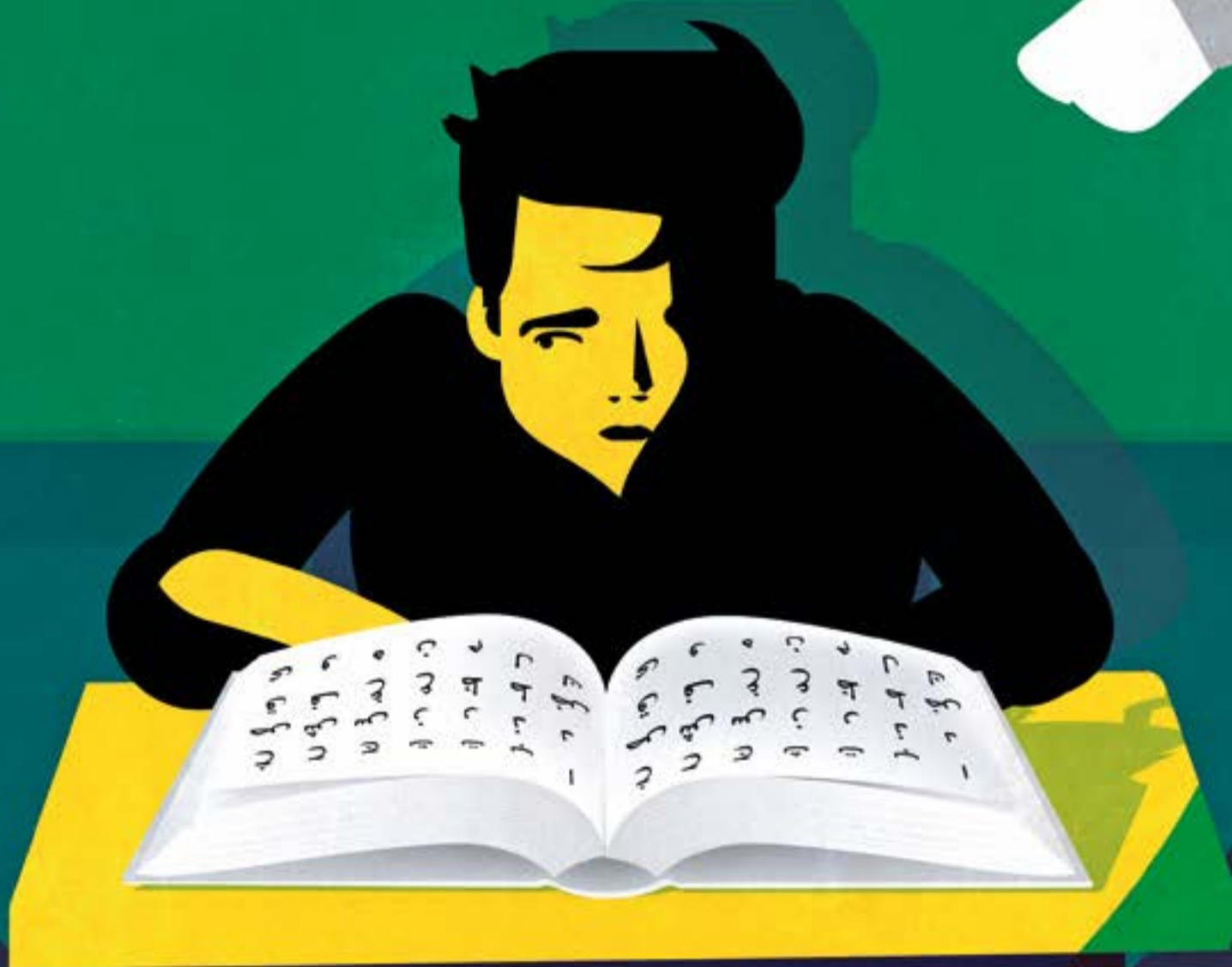
Directa

periodisme cooperatiu per la transformació social

Núm. 443 del 29/11 al 12/12 de 2017 2€

Control policial a les aules

El Protocol de Prevenció, Detecció i Intervenció de processos de Radicalització Islamista (PRODERAI) estigmatitza la comunitat musulmana als centres educatius de Catalunya
pàg. 4-11

periodisme cooperatiu per la transformació social

EDITA

La Directa SCCL

C. Riego, 37, baixos esquerra

08014 Barcelona

Tel: 935 270 982

Mòbil: 661 493 117

directa@directa.cat

www.directa.cat

DIPOÏT LEGAL: B 16982-2016

Aquesta publicació intenta escriure amb un llenguatge no sexista i no androcèntric. La Directa no comparteix necessàriament les idees expressades als articles d'opinió.

QUI SOM?

A fons

Grup d'investigació

Miralls

Gemma Garcia

Cruïlla

Vicent Almela i Guille Larios

Impressions

Laia Alsina i Àlex Romaguera

Roda el món

Oriol Andrés, Roger Suso i Joan Mas

Expressions

Misael Alerm i Àlex Romaguera

La indirecta

Àlex Romaguera i Mariana Cantero

Coordinació web

Eloi Latorre, David Bou, Gemma Garcia i Maties Lorente

Audiovisuals

Sònia Calvó i Estel·la Marcos

Fotografia

Víctor Serri

Il·lustració

Ricardo Hermida i Lluís Ràfols

Correcció

Èlia Oliván

Edició

Jesús Rodríguez

Projecte gràfic

Lola Fernández, Gerard Casadevall, Diego Muñoz i Pau Fabregat

Disseny gràfic i compaginació

Pau Fabregat

Administració i subscripcions

Ester Mora

Difusió

Estel·la Marcos

Publicitat i distribució

Paula Rodríguez

Gestió web

Nodo50

NUCLIS TERRITORIALS I MITJANS COL·LABORADORS:

Gironès, la Selva, Pla de l'Estany i Baix Empordà ('L'Ariet'); Alt Empordà ('La Fissura'); Osona ('El Setembre'); Maresme; Baix Llobregat ('La Riuada' i 'Infobaix'); Alt Penedès, Baix Penedès, Anoia i Garraf ('Xarxa Penedès'); Vallès Oriental; Vallès Occidental; Barcelonès ('La Intervia'); El Camp; Terres de Ponent; Castelló; València; Mallorca ('Aguait'); Eivissa; Menorca; Perpinyà i Terres de l'Ebre, El Salto, La Marea, Píkara, Argia, Ahòtsa, Soberania Alimentària

CONTACTES:

General directa@directa.cat

Redacció redaccio@directa.cat

Subscripcions subscripcions@directa.cat

Publicitat publicitat@directa.cat

Distribució distribucio@directa.cat

PORTADA: Hugo Cornelles

Fe d'errades:

El Parlament de Catalunya va prohibir les bales de goma l'any 2014 (no el 2013). L'autoria de la foto que il·lustrava el reportatge de l'illa de Quios és Joan Mas Autonell.

La Directa rep una subvenció estructural de la Generalitat de Catalunya pel fet de ser un mitjà en llengua catalana, que suposa menys d'un 2% del pressupost. Per això hem de posar el seu logotip.

SUMARI

A FONS

4-11

El PRODERAI, vigilància a les aules

Un ampli reportatge d'Ainhoa Nadia Douhaibi i Vicent Almela destapa els mecanismes de control del 'radicalisme' a les escoles catalanes, que han posat en alerta mestres i famílies. Les il·lustracions són d'Hugo Cornelles, Victoria Cabedo i Anna Bohigas. Infografia de Pau Fabregat i fotografia de Freddy Davies.

MIRALLS

12-15

Entrevista a Neil Davidson

Els paral·lelismes -encertats o erronis- entre Catalunya i Escòcia, entre el Regne Unit i l'Estat espanyol, centren la conversa de Carles Masià amb l'historiador i escriptor instal·lat a Glasgow. Les fotografies són de Miguel López Mallach.

IMPRESSIONS

16-18

La maternitat subrogada

Noelia Osés (Son nuestros hijos) i Stop Ventres de Alquiler contrasten les seves posicions. Il·lustració de Maria Farré.

Informatius infantils

Laia Servera reivindica la importància de programes dirigits a nens i nenes. Amb il·lustració de Marc Vers.

CRUÏLLA

19-21

Els horts urbans com a trinxera

Visibilitzem projectes comunitaris -de cessió municipal o okupats- que, més enllà del cultiu de terres, incideixen en el teixit social dels barris. Ens aturem a Barcelona i Llinars del Vallès. Un reportatge a quatre mans de Bart Grugeon i Berta Vidal.

RODA EL MÓN

22-26

Els sismes de Mèxic

Albert Portillo repassa les mancances i contradiccions del govern mexicà arran dels efectes del terratrèmol del 19-S.

Emergència social al Regne Unit

Orsola Casagrande sobre el difícil accés a l'habitatge i la pobresa energètica.

Gir neoliberal a l'Amèrica Llatina?

Anàlisi de Meritxell Freixas.

EXPRESSIONS

27-31

Les cultures de la mort

Anna Celma exposa l'evolució dels ritus de comiat a Occident.

El relat de Blanca Llum Vidal

Ens descobreix l'ansia de llibertat de Víctor-Català-Caterina-Albert.

Biografia d'August Gil Matamala

Gemma Garcia ressenya el llibre de David Fernández i Anna Gabriel.

INDIRECTA

32

Entrevista a Anna Boyé

Una experiència vital extensa i intensa ha portat l'antropòloga als més diversos indrets del planeta. Ha conviscut amb comunitats matriarcals de l'Índia, Indonèsia, la Xina, Guinea Bissau o els Andes. Hi parla Àlex Romaguera, amb foto d'Ariana Nalda.

Més que mil paraules

MONTSE GIRALT | Gaby, jove, noi, trans, en un pas subterrani al Baix Llobregat. El patriarcat oprimeix els cossos i les identitats no normatives. En el cas de les persones trans s'hi afegeixen violències socials, econòmiques, sanitàries i educatives. Sovint, les trans es veuen forçades al *passing* –no explicitar la seva transexualitat– com a via per no patir discriminacions.

Comunitat Directacoop

Campanyes i icones

Roger Costa Puyal | @Ruesru

L'estiu de 2005, quan preparàvem la presentació de la DIRECTA, les vaques encara eren grasses. No hi havia crisi, ni gaires desnonaments, els bancs donaven préstecs a dojo i la desobediència només la practicaven els moviments socials; cossos estranys que pertorbaven la pau del capitalisme del *totxo*. La necessitat de DIRECTA s'havia forjat durant una dècada de forta combativitat social, amb l'okupació i l'anti-globalització com a puntes de llança. Els colors de la DIRECTA serien vermell i negre, colors combatius, però volíem arribar a un públic més ampli, sortir del gueto; per això vam triar una iconografia menys dura, més popular, esports. El lema, *Posem la Directa*, s'il·lustrava amb imatges d'esportistes femenines arrencant a córrer, llançant la javelina, etc. A la samarreta, vam canviar la fletxa d'una tiradora amb arc per una ploma estilogràfica i hi vam incloure la proposta *Podem decidir no deixar-nos convèncer*. L'estrella de la campanya va ser el cartell de Muhammad Ali etzibant un directe, amb el logo de la DIRECTA com a anell. Ali, que es va negar a anar al Vietnam perquè cap vietnamita li havia dit mai "Negre de merda", era una icona popular i alhora combativa.

El maig de 2006 vam fer una promoció

esperpèntica on Maradona convidava a posar un gramet per la DIRECTA a canvi de "cinc quilos de contrainformació", el que pesaven les directes d'un any. El 2007 vam fer un *plotter* amb una foto de l'alcalde Joan Clos estirat dels cabells per un nen mentre inaugurava una escola l'any 2004. El nen duïa un pedaç de la DIRECTA i el lema era *Tenim criteri*.

Pel número 100, l'any 2008, vam fer una campanya amb el lema, ja consumat, *Hem decidit no deixar-nos convèncer*. Gràficament recuperàvem una mica el to combatiu amb la famosa imatge del ram de flors que substitueix el còctel molotov a la mà d'un manifestant, del gran Banksy, icona de la contracultura urbana del moment. La nova samarreta eren tot de senyals que indicaven cap a la dreta i dues persones que anaven decididament cap a l'esquerra.

Quan ens vam fusionar amb *Illacrua*, l'any 2010, vam fer una campanya que girava altre cop entorn els esports, però aquest cop amb esports col·laboratius: alpinisme, rem, tàndem, etc. Amb la fusió, vam incorporar l'asterisc, icona d'*Illacrua*, a la capçalera de la DIRECTA. L'any 2013 vam fer la samarreta amb el nou logo de la DIRECTA i la noia que hi posa llum. I el 2017 ha nascut la samarreta "incendiària", obra de Clara-Iris Ramos.

Les píndoles | De les violències de gènere

25

és el nombre d'assassinats per violències de gènere als Països Catalans des del principi de l'any 2017

57.450

dones han rebut protecció institucional des de 2009; 5.445 a les Illes, 21.793 a Catalunya i 30.212 al País Valencià

L'espina

/ SERGI MORESO

VIGILÀNCIA DE FRONTERA APLICADA **A LES ESCOLES**

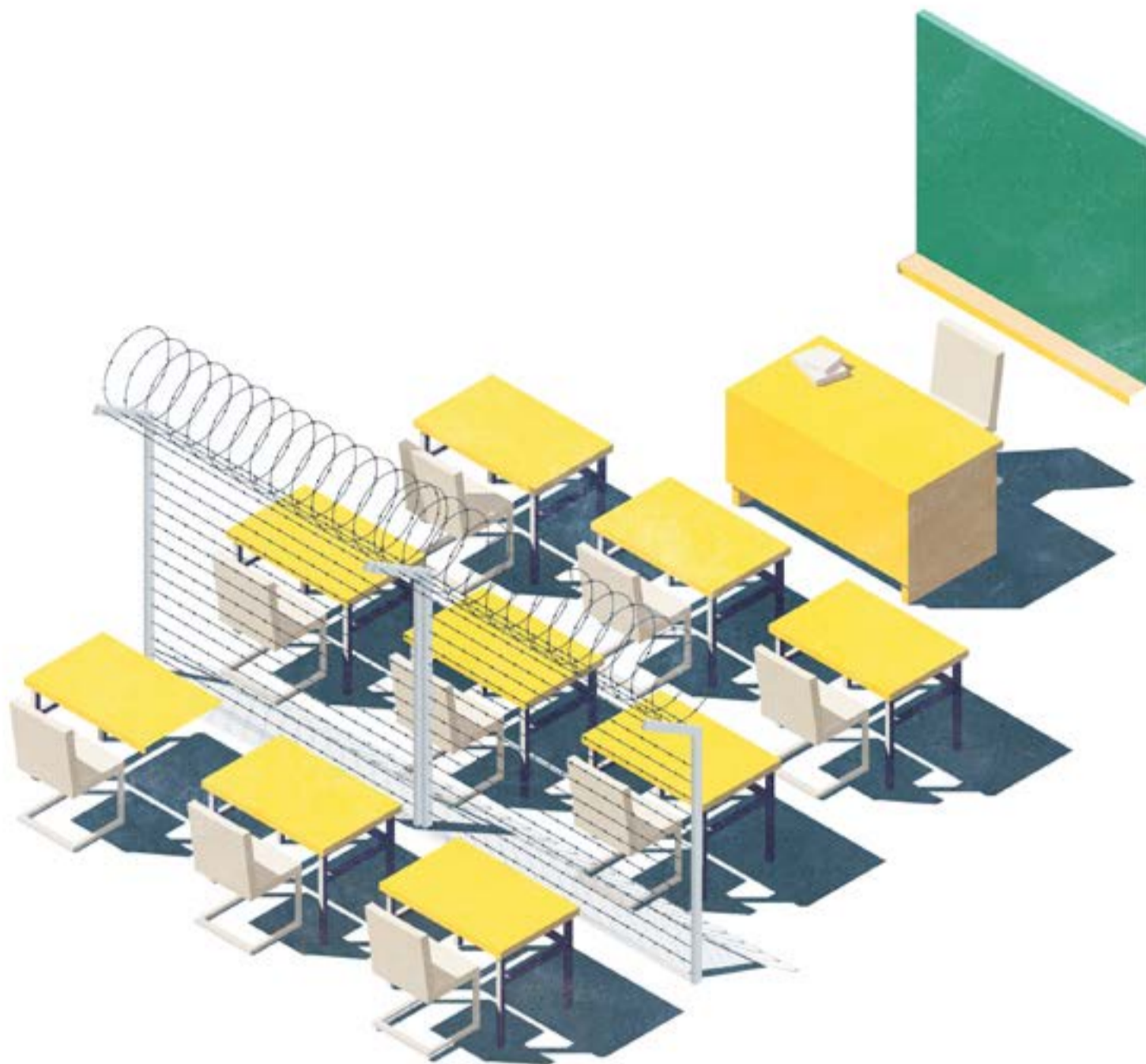
El PRODERAI és el programa que la Generalitat de Catalunya aplica amb l'objectiu de detectar extremisme violent. Famílies i professorat denuncien que els indicadors de risc estigmatitzen i criminalitzen la comunitat musulmana

Ainhoa Nadia Douhaibi | @baobabindarra
Vicent Almela | @La_Directa

Quatre dies després dels atemptats a la Sala Bataclan i l'Estadi de França de París, el novembre de 2015, l'aleshores conseller d'Interior de la Generalitat de Catalunya, Jordi Jané, anunciava la "imminent" posada en marxa del Protocol de Prevenció, Detecció i Intervenció de processos de Radicalització Islamista (PRODERAI) a tots els centres escolars catalans, i demanava "la imprescindible col·laboració de la comunitat educativa" per tal de "detectar a temps" aquests fenòmens de radicalització a les aules. El PRODERAI, que fins aleshores -i des de 2008- només s'aplicava dins dels programes securitaris de prevenció del radicalisme islamista que els Mossos d'Esquadra utilitzaven als centres penitenciaris i a les comissaries, arribava així a les escoles catalanes.

Aquest fet no es va donar únicament a Catalunya, sinó que estava emmarcat en un moment en què diversos països europeus començaven a aplicar aquest tipus de mesures -com és el cas del programa PREVENT al Regne Unit- als centres escolars, i alhora també coincidia amb la modificació del codi penal espanyol, que d'ara endavant consideraria "l'autoadoctrinament" com una conducta delictiva. Segons Benet Salellas, advocat i diputat de la CUP-CC al Parlament de Catalunya, amb aquesta modificació "per primer cop el delictes passa a ser, a banda del que una persona fa, el que una persona pensa", i, per tant, "qualsevol subjecte pot ser privat de llibertat per la seva manera de pensar, sense fer cap acció punible".

Segons Alberto López Bargados, professor d'Antropologia Social a la Universitat de Barcelona i membre del grup de recerca GRECS i l'associació Stop Als Fenòmens Islamofòbs (SAFI), "disciplines com l'antropologia i la sociologia fa 150 anys que discuteixen sobre la relació entre el que pensem i el que fem, i des dels governs ho resolen dient que hi ha una relació passiva i mecànica entre les dues". "Les coses no són tan fàcils", apunta Bargados, "però que sense aquest argument tota la te-

/ HUGO CORNELLES

oria que sosté les modificacions del codi penal o programes com el PRODERAI no s'aguantarien per enlloc". Salellas, per altra banda, afirma que aquestes mesures "obren la porta a la policia política, que pot monitoritzar i registrar tots els moviments amb l'excusa de la seguretat", i posa el focus del control i la vigilància "en la comunitat musulmana, amb l'excusa del terrorisme, i en les persones que participen en lluites socials".

Sessions al professorat

En aquest context, durant el mes novembre de 2016, començaven les primeres sessions formatives sobre el PRODERAI dirigides als equips directius de totes les escoles de primària i secundària -públiques i concertades de Catalunya, i també als centres on s'imparteixen cicles formatius superiors. Aquestes formacions, impartides pels Mossos d'Esquadra i membres del Departament d'Ensenyament, van ser la primera notícia que la comunitat educativa rebia en relació amb l'aplicació del programa. El mateix succeïa amb la comunitat musulmana, com mostra el fet que el president de la Unió de Centres Islàmics de Catalunya (UCIDCAT) -el principal organisme que aglutina comunitats musulmanes a Catalunya- s'assabentés per la premsa de l'existència i aplicació del protocol. "Com es pot organitzar un programa d'aquestes característiques, que pot tindre unes conseqüències socials tan greus, sense implicar ni informar la part afectada, que és al mateix temps l'objecte i la víctima del control?", es pregunta Bargados, que considera que, com a mínim, "s'hauria hagut d'implicar la comunitat musulmana en l'elaboració i les formacions sobre el PRODERAI".

Tot i la falta de transparència i informació sobre el seu funcionament, pressupost, finalitat o els possibles resultats per part de la Generalitat durant el seu primer any d'aplicació, dies després dels atemptats de la Rambla de Barcelona i Cambrils del 17 d'agost la consellera d'Ensenyament Clara Ponsatí donava suport al protocol i infor-

mava que durant aquest curs el PRODERAI s'ampliaria als equips docents. "Després dels atemptats a Barcelona, la Generalitat havia de fer alguna cosa, en lloc de dir que s'havien equivocat, la seva resposta va ser continuar amb el PRODERAI", explica Bargados, que considera que és "pura propaganda política" i que "aprofita la criminalització de la comunitat musulmana per oferir una falsa sensació de seguretat a la resta de la població". Benet Salellas, per la seua banda, considera que tant la modificació del codi penal de 2015 com l'aplicació del PRODERAI als centres escolars "són expressions del context creixent d'islamofòbia que estem vivint", que "se sobredimensiona el fenomen del terrorisme internacional" i que les conseqüències d'això són "la criminalització i l'estigmatització de les comunitats musulmanes".

Una mostra del suport incondicional del govern català al protocol de prevenció del radicalisme islàmic és la seua posició en la moció que va presentar la CUP-CC al Parlament de Catalunya el passat 27 de juliol, en què es demanava "substituir el PRODERAI i iniciar els estudis corresponents per a l'elaboració d'un protocol adequat molt més ampli que compregui totes les formes de violència religiosa, política i de gènere". La moció va rebre els vots a favor del PSC i CSQE, però va ser rebutjada pels vots en contra de JxSí, PPC i l'abstenció de Cs. Segons fonts dels Mossos d'Esquadra consultades per la DIRECTA, després de les polèmiques suscitades, el programa passarà a anomenar-se Procediment de Detecció de Radicalisme i Extremisme Violent (PRODERAEV), "i s'ampliarà a la detecció de tot tipus d'extremisme dins les aules". Tot i que des dels Mossos es considera que "no hi ha indicadors únics, s'avalua i es fa un seguiment individualitzat de cada cas", posen aquest exemple d'un cas de potencial activació del protocol: "Te'n poso un exemple: si un nen deixa de fer esport, no escolta música occidental i té un tiet llunyà que ha sigut detingut, tot això podria ser un factor de risc per activar el protocol". »

El novembre de 2016 van començar les formacions als equips directius de primària i secundària

El president de la Unió de Centres Islàmics de Catalunya se'n va assabentar per la premsa

PROCÉS D'ACTIVACIÓ DEL PRODERAI

» Formacions “top secret”

Un dels elements que pot determinar si el PRODERAI incorpora consignes de caràcter islamòfob i estigmatitzador són els continguts de les formacions que tant els Mossos d'Esquadra com els responsables d'Ensenyament han impartit als equips directius i, des del passat mes de setembre, ampliat a alguns equips docents que ho han considerat oportú després de la primera trobada amb direccions i caps d'estudi. Com que el document de 81 pàgines presentat per Interior informa d'una manera molt genèrica mitjançant un “Model de plantilla de valoració” que només inclou una graella que té en compte els factors de risc vinculats al desenvolupament personal, l'àmbit familiar i el context social de l'alumnat, una de les línies d'investigació d'aquest reportatge ha estat aconseguir informació sobre el contingut d'aquestes sessions i els possibles “indicadors de risc de radicalització” definits pels cossos policials que suposarien l'activació del protocol. En aquest sentit, és important poder determinar si aquests indicadors estaven adreçats a la comunitat musulmana i podien suposar estigmatització i/o criminalització.

Fons del Consorci d'Educació de Barcelona detallen que aquest primer mòdul formatiu tenia una duració de cinc hores i constava de dues sessions diferenciades: una primera, assumida pels Mossos -un caporal

Els Mossos manifesten que “és necessària la detecció de tots els tipus d'extremisme dins les aules”

Les formacions, però, donen a entendre que la vigilància se centra en la comunitat musulmana

INDICADORS DE RADICALITZACIÓ SEGONS ELS MOSSOS D'ESQUADRA

Tot i que els Mossos d'Esquadra manifesten que “és necessària la detecció de tots els tipus d'extremisme dins les aules”, el contingut del document oficial i de les formacions donen a entendre que la vigilància respecte al possible radicalisme se centra en la comunitat musulmana. Es barregen indicadors que són expressions religioses, com pot ser la durícia al front o la rigorositat en l'alimentació, amb d'altres que estan estipulats com a punibles en la darrera modificació del codi penal espanyol, com és la consulta de les pàgines del Daesh. Per últim, es categoritza com a “activitats sospitoses” el fet de “marxar de vacances” a països que encara es troben atrapats enmig d'un conflicte bèl·lic o l'opció de consum d'una beguda o d'un producte cultural.

Simplificacions contraproductives

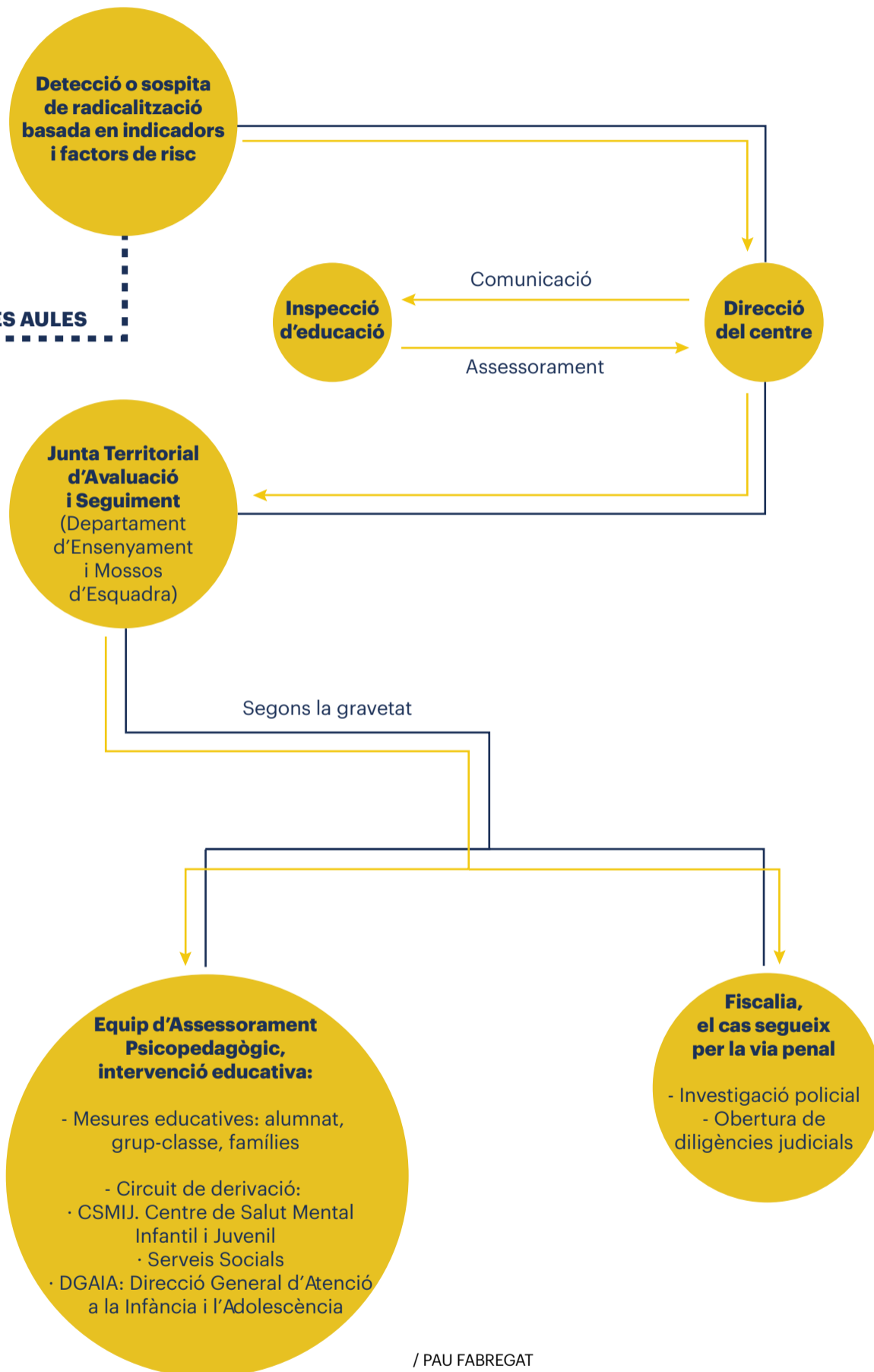
“A banda de ser unes formacions secretes, en les quals hi ha una total manca de transparència, és preocupant que siguin els Mossos i tècnics d'Ensenyament, que tenen molt poca experiència i viuen en un context de constant sospita al voltant de l'Islam, els que comparteixen aquesta formació als professors i als directors dels centres educatius de Catalunya”, assenyala Bargados, que considera que aquest tipus de programes són molt perillosos perquè “a banda d'estigmatitzar i criminalitzar tota una comunitat acaben creant la realitat que estan perseguint”, i això “pot tenir unes conseqüències socials molt elevades sobre els nens i les nenes”. Segons Bargados, “que un nano es converteixi en terrorista no només té a veure amb què no trobi feina, que els companys de classe li facin *bullying*, que algú li *mengi el coco* o que li diguin *moro* pel carrer, com ho simplificaven amb el cas dels joves de Ripoll, sinó que també té a veure amb què té internet i televisió i està veient com sistemàticament les polítiques internacionals d'occident fomenten la barbàrie als seus països d'origen. La radicalització és una combinació de molts factors, no es pot simplificar com s'està fent”.

Per aquest motiu, Bargados considera que els centres educatius haurien de ser espais on s'hauria de poder parlar i reflexionar amb una perspectiva crítica

i un ajudant-, sobre la identificació dels indicis de radicalització islamista entre l'alumnat i els protocols de valoració de l'amenaça i intervenció posterior, i una segona part, dirigida pel personal tècnic del Departament d'Ensenyament, adreçada a la descripció dels factors de risc i la metodologia a seguir mitjançant l'aplicació de diversos recursos pedagògics. El contingut d'aquestes formacions i els seus materials de treball, però, no són públics, i els departaments d'Interior i Ensenyament no n'han volgut facilitar una còpia a la DIRECTA. Tot i això, hem pogut recollir testimonis directes entre els equips directius que han assistit a les sessions, unes trobades on només es podia accedir presentant el DNI i a les quals estava “prohibit” prendre fotos o compartir la informació -motiu pel qual aquestes persones volen mantenir l'anonimat. Un cop contrastada la fiabilitat de les fonts, podem detallar quins són els principals indicadors de radicalització que els cossos policials enumeren durant les formacions.

Segons les notes per escrit -a les quals hem tingut accés- elaborades per membres del professorat que han assistit a les sessions formatives, alguns dels indicadors serien: “No celebrar el Nadal, no beure Pepsi ni Coca-Cola, no escoltar música occidental, no anar als llocs on van els joves com discoteques o concerts, no veure la televisió, no jugar a futbol, fer classes de lluita, fer dibuixos amb armes, mirar pàgines islamistes, parlar sobre el Califat de Còrdova o l'Al-Andalus, tornar del Marroc amb les mans pintades de henna, tenir una durícia de resar al front, ser molt curós amb l'alimentació Halal o dir que marxem de vacances a Síria o l'Iraq”.

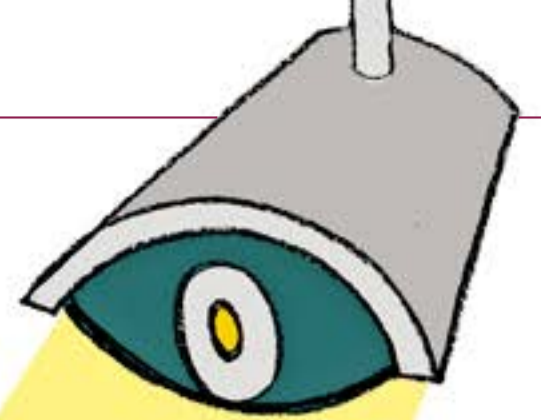
CIÓ A LES AULES
DRA

de tots els temes que ens afecten com a societat, des dels atemptats de la Rambla fins a l'actuació policial de l'1-O, sense por a ser controlats o vigilats. “La transformació d'un espai de confiança com és l'escola en un espai de vigilància i control és un panorama molt esfereïdor. L'únic que fa un programa d'aquestes característiques és criminalitzar els nanos migrants vulnerant drets fonamentals com són la llibertat de consciència i culte”, i conclou: “que les escoles s'assemblin cada cop més a les presons o a les fronteres és una cosa que haurien d'evitar”. ●

Alternatives des de les entitats

A començaments d'any, més de 300 representants de 172 organitzacions socials, institucions no governamentals i moviments socials de 22 països de la regió euromediterrània es van reunir a Barcelona per discutir sobre les mesures de prevenció i qüestionar la definició actual d'extremisme violent, amb l'objectiu d'incloure en aquesta categoria totes les formes possibles i evitar l'estigmatització de cap col·lectiu. D'aquesta primera reunió va sorgir un pla d'acció amb deu objectius, entre els quals destaca la creació de l'Observatori per la Prevenció de l'Extremisme Violent (OPEV), que es va presentar a Barcelona el passat 20 de novembre en un acte organitzat per Novact sota el nom “Sense drets no hi ha seguretat”. Segons Albert Caramés, membre de l'OPEV, “necessitem crear una agenda positiva i un relat alternatiu que respecti els drets humans i les llibertats fonamentals en els mecanismes de prevenció de tot tipus de violència extremistista”, alhora que considera que “a Barcelona hauríem d'estar més preocupats per fenòmens com el feixisme o la islamofòbia, que són molt més presents en el nostre dia a dia”. Per tant, els principals objectius d'aquest observatori seran “fer pressió i incidir en les polítiques públiques de prevenció, donar recursos a la comunitat educativa mitjançant materials pedagògics i crear narratives alternatives sobre l'extremisme violent”. Aquest model, però, no ha acabat de funcionar en altres països. Al Regne Unit, el Prevent Strategy, després de rebre crítiques des de l'activisme, va tenir la pretensió de ser una eina per a “la prevenció de tota mena de violència extremistista”, però tot i això no ha aconseguit revertir l'efecte de vigilància i persecució intensiva sobre les comunitats musulmanes. Des de la seua implementació, s'ha vist com els casos activats per PREVENT i derivats al programa de tractament per desradicalitzar-se –CHANNEL– han augmentat any rere any, mantenint un percentatge més elevat de radicalisme islamista envers processos de radicalització per ideologies vinculades a l'extrema dreta. S'ha de dir que l'estratègia PREVENT no deixa d'estar emmarcada dins d'un programa estatal –The United Kingdom Strategy for Countering Terrorism– (CONTEST) més ampli de mesures antiterroristes creat en l'escenari sociopolític posterior als atacs del 7 de juliol de 2005 a Londres.

LA COMUNITAT EDUCATIVA S'OPOSA A **FER DE "POLICIA A LES AULES"**

Docents, famílies, sindicats i entitats s'organitzen contra un protocol que "estigmatitza i criminalitza la comunitat musulmana" dins dels centres educatius i "converteix els professors en detectius"

Vicent Almela | @La_Directa

Ara fa un any, durant la tardor de 2016, començaven les primeres formacions sobre el PRODERAI als equips directius dels centres educatius d'arreu de la geografia comarcal catalana. Tot i el secretisme i la seguretat que envoltava aquestes formacions, a les quals només es podia accedir presentant el DNI i on les persones formadores -Mossos d'Esquadra i membres del departament d'Ensenyament de la Generalitat- demanaven a les assistents que no compartiren els continguts de la sessió amb ningú, la comunitat educativa va començar a presentar les primeres resistències a la seua aplicació als centres. "A nosaltres no ens correspon fer la funció de policia a les aules, nosaltres som docents", explica Ramon Font, portaveu del sindicat USTEC -majoritari en l'àmbit de l'ensenyament-, que després de parlar amb persones que van assistir a aquestes sessions considera que els indicadors de radicalització dels quals parlen els cossos policials a les formacions "estigmatitzen i criminalitzen tota la comunitat musulmana". "Com pot ser que una nena que torna del Marroc amb les mans pintades de henna sigui sus-

ceptible de ser vigilada? Això vol dir criminalitzar pràcticament totes les nenes marroquines, és molt greu", explica.

Marta Minguella, professora i delegada de CGT Ensenyament a les comarques tarragonines, troba "gravíssima" l'aplicació d'aquest protocol als centres, ja que segons ella "legítima i normalitza cada cop més la presència dels cossos policials a totes les àrees de la societat i es basa en indicadors racistes cap a tota la comunitat musulmana", i que això "no es pot permetre en un espai tan sensible com són les escoles, i menys transferir-li la responsabilitat a un professorat que no està preparat per fer això". "Amb el PRODERAI les professores hem de vigilar i fer judicis familiars de les nostres alumnes sense tenir idea de la seva realitat social i cultural, i sense respecte a la diferència. Si un alumne sent que és objecte de vigilància, perd la confiança a expressar-se i això destrueix el concepte bàsic de l'educació", afirma.

Minguella considera que cada docent entra a l'aula amb "la seva perspectiva de la vida" i, per tant, com que també hi ha docents que són racistes, "podrien aprofitar aquest protocol per tindre legitimitat legal i criminalitzar a qui considerin". "No s'hauria de poder aplicar un protocol tan poc fiable que es basi en criteris tan subjectius amb un tema tan sensible; és un perill per tota la comunitat educativa", conclou.

Un altre agent clau en el camp de l'educació són les famílies, que no es van assabentar de l'existència del protocol fins que van començar les primeres formacions als centres. Belén Tascón, presidenta de la Federació d'Associacions de Mares i Pares d'Alumnes de Catalunya (FAPAC), explica que "quan ens vam assabentar que eren els Mossos qui feien les formacions i que no hi havia transparència en els continguts ens vam començar a preocupar, especialment quan ens va arribar informació que el protocol s'estava aplicant i que ja hi havia almenys un cas d'activació a una escola de Barcelona". Des de la FAPAC es queixen de la "falta de transparència en tot el procediment de formació i execució", alhora que consideren que "és una mesura desmesurada" i no és el model a seguir si des de l'escola es vol construir un espai de confiança on ningú se senti observat ni vigilat: "Amb el PRODERAI, la consigna de moltes famílies als seus fills serà que no parlin ni preguntin a classe perquè no els apliquin el protocol, i això no es pot permetre en un espai com és l'escola", explica Tascón, que considera que el que realment fa el

PRODERAI "és convertir els docents en detectius i responsabilitzar-los de la detecció de certs comportaments en els seus alumnes. Els efectes col·laterals d'aquestes accions en la societat poden ser molt greus si no es fa correctament, ja que ajudaran a segregar i estigmatitzar cada cop més les comunitats més sensibles".

S'articula un front comú

A principis de setembre d'aquest any es va convocar una primera reunió a Barcelona, en la qual van participar organitzacions i entitats que treballen en la lluita contra el racisme i la islamofòbia -com SOS Racisme, UCFiR, Novact, Musulmans contra la

Islamofòbia o SAFI-, els sindicats USTEC i CGT Ensenyament, la FAPAC i algunes professores a títol individual. "L'objectiu d'aquestes primeres trobades va ser contrastar posicionaments respecte al protocol, començar a organitzar espais de conscienciació sobre els perills del programa i discutir sobre les opcions per intentar buscar una estratègia per, o bé tombar-lo, o bé modificar-lo", explica Minguella. El context polític i social viscut

en els últims mesos a Catalunya ha provocat que aquestes trobades s'aturaren temporalment, i en els darrers dies estan tornant a activar. "Serà necessari que ens organitzem per fer un bloc comú entre tota la comunitat educativa i el teixit associatiu per fer front i tombar el PRODERAI. No podem permetre que s'estigmatitzi ningú per motius racials a les nostres aules", conclou. ●

"Si un alumne sent que és objecte de vigilància, perd la confiança a expressar-se", diu Minguella (CGT)

Des de la FAPAC es queixen de la "falta de transparència en tot el procediment de formació i execució"

/ VICTORIA CABEDO

“És necessari que el jovent musulmà parli i destapi l'estructura racista”

Conversem amb Fatiha El Mouali, veïna de Barcelona des de fa vint anys i mare de tres nois adolescents. Combina el seu doctoranda la Universitat Autònoma de Barcelona amb la feina de tècnica d'immigració a l'Ajuntament de Granollers

/ FREDDY DAVIES

Ainhoa Nadia Douhaibi | @baobabindarra

Fatiha El Mouali va arribar a Barcelona fa prop de vint anys i és mare de tres nois adolescents. Llicenciada en estudis superiors en Ciències Econòmiques a les universitats de Fes i Rabat, actualment és doctoranda a la Universitat Autònoma de Barcelona on elabora una tesi sobre l'acompanyament escolar de les mares d'origen marroquí a les seues criatures-, i combina aquesta tasca amb la seua feina com a tècnica d'immigració a l'Ajuntament de Granollers, la realització de tallers a escoles i la seua participació en la plataforma Unitat Contra el Feixisme i el Racisme. Hi conversem.

Per contextualitzar, El Mouali explica que “existeix un racisme estructural que és inherent a la llei d'estrangeria que no només genera exclusió, sinó que perpetua els rols dominants de gènere i jerarquia etnoracial i cultural”, i també comenta que, sovint, “les percepcions i interpretacions de la situació familiar, socioeconòmica, legal-administrativa, laboral, d'habitatge, etcètera, de les persones migrades per part de la societat en general respon a un absolut desconeixement d'aquest fet”. En aquest sentit, l'escola, com a part inseparable d'aquesta mateixa societat, “difícilment podrà deixar de reproduir el que succeeix a fora, ja que els i les professors reproduïen els discursos dominants sense entendre i situar les famílies en el marc d'aquesta llei. És per això que, en general, situacions provocades per la discriminació d'aquesta llei es tradueixen en interpretacions arrelades en el marc de la cultura, la religió i el context familiar”.

Desenvolupa aquest argument amb un exemple pràctic. El Mouali explica

una anècdota que va viure com a mare: “Quan el meu fill encara tenia quatre anys, a la tornada d'una excursió de l'escola, vaig observar que tant ell com la professora feien cara d'emprenyats. Ella em va cridar per parlar i li vaig preguntar què passava. Em va explicar que durant l'excursió havien d'anar en fila de dos en dos però que el meu fill no va voler agafar la mà a la nena amb qui anava a la fila. Davant la meua sorpresa, la professora em va respondre: -No ho sé, però crec que hauríeu d'intentar treballar una mica tot el tema de gènere i igualtat, i que la nena és igual que el nen... -Però això que hi té a veure?, li vaig respondre. -Bé, vosaltres... com que ja teniu... la cultura. Tot seguit, li vaig preguntar al meu fill què havia passat. Em va explicar que cada vegada que agafava la mà a la Maria, ella li apretava molt fort i a ell li molestava. En aquell moment, també hi era la mare de la Maria, i vaig sentir com comentava a la professora que la seva filla tenia molta por, i era per això que apretava la mà al seu fill”.

En aquest sentit, El Mouali recrimina la falta de formació als centres educatius: “Falta voluntat política per formar el professorat en temes de diversitat cultural, multiculturalitat i interculturalitat. Potser si fos d'una altra manera, es podria ajudar a entendre el PRODERAI com el que és, un nou instrument de discriminació; aquesta vegada del jovent musulmà en

particular. El protocol de prevenció de radicalització manté la lògica d'exclusió de la política migratòria. Si la llei d'estrangeria és l'aparell per discriminar els adults immigrants, aquesta és una eina per a poder discriminar els fills”.

“Ens trobem en un moment on el discurs polític i mediàtic de la por és dominant, i, per tant, també travessa el professorat”, afirma. En aquest context, on s'apunta l'escola com a potencial agent preventiu, El Mouali considera que “el que volen aconseguir és que el professorat se senti interpel·lat i responsable

de la necessitat de seguretat davant d'aquesta por generada de manera mediàtica. Aquest és un fet greu perquè, tot i la manca de formació del professorat, tal com apuntava abans, se'ls trasllada la responsabilitat de detectar els processos de radicalització i així salvar el país”.

El Mouali també té un missatge per al jovent musulmà, des del coneixement de les dificultats i situacions de racisme i discriminació que viuen

de manera quotidiana. Els recrimina que no ho denunciïn públicament i que no expliquin què passa dins de les aules, sobretot aquelles que ja han acabat la seua trajectòria escolar: “És necessari que parlïn, perquè, tot i el risc de percebre el seu testimoni com una victimització, es tracta de tot el contrari. Es tracta d'una estructura racista que s'ha de destapar”.

"Situacions provocades per la llei d'estrangeria es llegeixen com arrelades a la cultura o la religió"

"El protocol de prevenció de radicalització manté la lògica d'exclusió de la política migratòria"

L'APARELL IDEOLÒGIC D'UN MODEL 'ISLAMÒFOB'

Quatre veus expertes en el camp de la criminologia i el racisme analitzen el discurs que s'amaga darrere de les polítiques de prevenció antiterrorista a escala internacional sorgides arran dels atemptats de l'11-S

Vicent Almela | @La_Directa
Ainhoa Nadia Douhaibi | @baobabindarra

Per comprendre d'on neix i en què consisteix el PRODERAI és necessari retrocedir fins a allò que els Estats Units van anomenar *Guerra contra el terror*, en paral·lel a l'inici de l'ofensiva militar sobre l'Afganistan l'any 2001 arran dels atacs a les Torres Bessones i el Pentàgon. Mentre que l'11 de setembre va ser l'esdeveniment propiciatori de la guerra primerenca contra el terrorisme, les seues fases posteriors es van desencadenar, sobretot, després dels actes de violència extremista a Europa: l'atemptat múltiple al sistema ferroviari de rodalies de Madrid l'11 de març de 2004, l'assassinat del cineasta Theo van Gogh a Amsterdam i els atacs del 7 de juliol de 2005 a Londres.

Van ser els atacs a les ciutats europees el motor que va activar el desplegament global d'unes polítiques antiterroristes de caràcter "preventiu", que no se sap ben bé si han previngut o només han servit per a justificar el desplegament de mesures extraordinàries de vigilància, control i criminalització a tot un sector de la població susceptible de ser categoritzat com a sospitosos.

La *Guerra contra el terror* ha incentivat la coordinació d'un conjunt cada cop més ampli d'agents socials, que van des d'un simple membre de la policia fins al personal docent dels centres educatius, com seria el cas del PRODERAI.

El concepte 'radicalisme islamista' ha fet que milers de musulmanes es convertisquen en sospitoses

Per Arun Kundnani, la islamofòbia es pot definir com "una forma de racisme estructural dirigida als musulmans"

Les professores Arun Kundnani, José Àngel Brandariz i Tina G. Patel i l'especialista Arzu Merali, totes elles analistes de la política antiterrorista dels últims anys -en relació amb el desenvolupament de lleis, normatives i protocols antiterroristes-, afirmen que, tot i que inicialment el seu objectiu podia ser perseguir el crim organitzat, s'han consolidat categories de risc basades en la ideologia i en la identitat racial-religiosa musulmana.

L'oracle discursiu

El terme *extremisme violent* es va incorporar en el discurs públic després que fracassaren les polítiques antiterroristes de caràcter militar dels Estats Units. La captació i l'apropiació per part dels nuclis estratègics de les polítiques antiterroristes d'una terminologia que fins al 2001 havia estat emprada per a referir-se a violències en relació amb l'extrema dreta -i altres grups armats d'ideologia nacionalista-, es va començar a utilitzar per a introduir la idea que tant la simpatia ideològica com les accions violentes eren àmbits que havien de ser abordats. Aquest canvi en la política va significar un enfocament holístic de la lluita contra el terrorisme, que aniria més enllà d'un enfocament purament militar i (extra)judicial. A partir d'aleshores, tant les ideologies "radicals" com la violència organitzada serien punibles.

El concepte *radicalisme islamista*, que aquest nou *modus operandi* ha adoptat com a element central, segueix sent una definició massa vaga i, per tant, "pretensiosa i instrumentalitzable", segons assenyalen veus expertes en la matèria, i ha servit perquè milers de persones musulmanes passaren a convertir-se en potencials sospitoses de terrorisme.

Arun Kundnani, professor de la Universitat Steinhardt de Nova York i autor de diversos llibres sobre la islamofòbia i la guerra contra el terrorisme, explica a la *DIRECTA* que "la radicalització s'ha convertit en la lent a través de la qual les societats occidentals observen la població musulmana". En aquesta línia, afegeix que "les polítiques contra l'extremisme violent tendeixen a incorporar un enfocament que mostra els musulmans com a portadors col·lectius d'un problema cultural, i això alimenta els prejudicis i la discriminació, alhora que contribueix al clima més ampli d'islamofòbia". Aquest fet provoca "la securitització de qüestions d'identitat i pertinença amb la falsa suposició que l'alienació o el rebuig a la cultura occidental representen un risc de terrorisme". Segons el professor, el fet de capacitar un gran nombre de treballadores de l'àmbit social per a buscar signes de radicalització entre la comunitat musulmana "institucionalitza la islamofòbia en les pràctiques de rutina burocràtica d'un govern".

Per Kundnani, la islamofòbia es pot definir com "una forma de racisme estructural dirigida als musulmans que es manté i es reproduceix gràcies a la relació entre el pensament i les polítiques desenvolupades en la guerra contra el terror".

Predicció amb bola de vidre

José Àngel Brandariz, professor de dret penal i criminologia de la Universitat de la Corunya i membre del consell directiu de la Societat Europea de Criminologia, ens explica que la idea de predir el futur en relació amb els problemes socials, com pot ser en el cas dels delictes, és bastant antiga: "Des que comença a construir-se la criminologia, aquesta disciplina sempre s'ha basat a buscar claus d'interpretació que permeten predir els comportaments violents o delictius per així poder prevenir-los". No obstant això, Brandariz afirma que, a partir dels anys 80, es va començar a desenvolupar una altra forma de prevenció de la delinqüència "basada en la creació d'instruments que mesuren el risc d'esdeveniments d'actes violents centrats en la millora de les capacitats computacionals i en el desenvolupament de l'estadística aplicada".

En aquest sentit, adverteix que la fiabilitat dels instruments que s'utilitzen dependrà de la quantitat de dades que es puguen recopilar en relació amb un subjecte. Pel que fa al PRODERAI, o als protocols de prevenció de la radicalització en general, comenta que "hi ha una contradicció bastant cridanera. I és que, en general, el coneixement que tenim sobre els comportaments de les persones que es dediquen a accions de violència política són molt limitats". D'una banda, "perquè hi ha poques persones que es dediquen a aquest tipus d'actes", i, de l'altra, "perquè no tenim gaire informació sobre elles". "Hi ha un important volum d'informes d'anàlisi i meta-anàlisi sobre els instruments utilitzats en l'àmbit penal que diuen que aquestes tenen una capacitat predictiva lleugerament superior a la mera selecció a l'atzar", i això vol dir que la capacitat que tenen de predir el futur "és molt limitada".

El professor Brandariz detalla que "la utilització política d'aquestes dades tendeix a ocultar aquestes circumstàncies". Davant la situació actual, on des de l'esfera mediàtica s'estén el discurs de la por, considera que "en el camp polític, poder servir-se d'un instrument que es mostra convincent i aparentment tan sòlid com la matemàtica suposa tenir un recurs polític i electoral molt beneficiós".

Amb relació a la complexitat de l'ús i la implementació d'aquest tipus d'instruments -donada la seua relativa joventut a l'Estat espanyol-, els debats que s'estan donant en altres països sobre les possibles conseqüèn-

/ ANNA BOHIGAS

cies i danys col·laterals encara no han arribat aquí. En qualsevol cas, Brandariz aclareix que “en l'àmbit polític espanyol mai no han importat gaire les conseqüències per a les discriminacions per motius de raça”.

La construcció de l'enemic

La doctora Tina G. Patel, autora de diversos llibres sobre criminalització racial i professora titular de criminologia de la Universitat de Salford (Anglaterra), centra les seues recerques i ensenyament en la raça i el racisme, la vigilància i la prevenció del delictes i la discriminació

en el sistema de justícia penal anglès. Segons Patel, “la raça es construeix socialment a través d'una relació de poder en la societat, on ser blanc és igual a privilegi i superioritat, i ser negre és igual a desavantatge i discriminació”. També afirma que “la raça és, sens dubte, un concepte carregat políticament i que, algunes vegades, les pràctiques racialitzades poden ser tant intencionals com involuntàries (en termes del seu impacte discriminatori i nociu), però tals processos no són sorprenents donat el racisme profundament incrustat a les illes britàniques i Europa, i, de fet, a tots els països occidentals”.

Patel fa anys que estudia com es racialitza el crim i adverteix que, en el cas del Regne Unit -d'on també s'ha nodrit el protocol de prevenció català-, el programa PREVENT reproduïx la idea que dins de cada persona musulmana existeix un potencial criminal: “Quan un esdeveniment criminal s'explica en termes de raça, és a dir, que aquest tipus particular de crim s'associa a alguna qualitat biològica o cultural innata del perpetrador definida per la raça, s'assignen propensions criminals a tots els que pertanyen a aquest grup racialitzat. Això obstaculitza la possibilitat que aquestes persones siguin vistes com a víctimes, com per exemple receptores de crims d'odi racistes o de mesures excessives de control i vigilància estatal”.

Arzu Merali, membre fundadora de l'Islamic Human Rights Commission (IHRC) -des d'on fa molts anys que treballen contra la islamofòbia i destapen el caràcter racista del programa PREVENT-, explica que al Regne Unit fa temps que existeixen programes anàlegs que tenen com a target grups culturals específics, i es remunta fins i tot a l'època colonial. Puntualitza que la construcció de la comunitat musulmana com l'enemiga és prèvia fins i tot a l'anomenada Guerra contra el terror, quan encara no existia l'argument de “l'amenaça”.

En qualsevol cas, apunta que les conseqüències de l'aplicació del PREVENT han estat greus perquè “ha coartat la llibertat d'expressió de les comunitats musulmanes sobre les polítiques imperialistes bèl·liques d'occident, per por de ser interpretades per les autoritats policials com a radicalitzades”. En concret, en l'àmbit escolar, relata la susceptibilitat de les famílies i la infància de les comunitats musulmanes a expressar la seua opinió en relació amb qualsevol esdeveniment, anècdota o tema interrelacionat amb la seua pràctica religiosa, o amb temes socials i mediàtics d'interès que puguen portar a una mala interpretació: “Les famílies tenen por a parlar i diuen als seus fills que no parlen d'aquests temes a classe per por que els caiga damunt el pes de la llei”. Enfront això, Merali manifesta que la IHRC advoca per un posicionament clar de rebuig al PREVENT, i anima les comunitats “a autoorganitzar-se i a no cedir davant l'agenda opressiva del govern”. ●

Demarcació del Barcelonès

BUSQUEM CAPS!

Contacta'ns al 93 340 34 50
barcelones@escolesiguies.cat

NOVES SAMARRETES

Cotó ecològic de comerç just

15 €

Pots aconseguir-les a la nostra redacció
C. Riego, 37, bx. esq. (Barcelona)

o a la botiga en línia de La Ciutat Invisible
www.invisible.coop

Il·lustració de Clara Iris Ramos

Directacoop

L'historiador Neil Davidson (Aberdeen, 1957) és professor de la Universitat de Glasgow i estudis de les relacions entre els nacionalismes i el sistema d'estats capitalistes. Partint d'una òptica marxista, és autor d'un bon grapat de llibres, forma part de l'aliança RISE (acrònim en anglès de Respecte, Independència, Socialisme i Ambientalisme) i de la Campanya Radical d'Independència (RIC), que l'any 2014 va impulsar una iniciativa pel "sí" al referèndum d'autodeterminació d'Escòcia en clau de transformació social. En un moment en què l'independentisme català planteja un enorme repte a l'Estat espanyol sorgit de la Constitució del 1978, Davidson reflexiona sobre diversos paral·lelismes que es poden fer amb el seu país: el paper de la burgesia, l'estratègia de l'Estat i el paper de l'independentisme d'esquerres com a catalitzador dels processos d'autodeterminació.

El setembre de 2014 es va celebrar el referèndum escocès, en què el "no" es va imposar al "sí" per 55,3% a 44,7%. Quina és l'actual correlació de forces entre sectors partidaris i detractors de la independència?

El suport a la independència ha augmentat lleugerament i es manté estable al voltant del 47-48%. No n'hi ha prou per guanyar el proper referèndum, però és una realitat sòlida en comparació amb el 29% que hi havia abans de la campanya de 2014. Això vol dir que la gent que hem anat incorporant es manté i ara queda convèncer el sector de població més complicat, per això haurem d'utilitzar bons arguments. L'impacte de la campanya pel referèndum és molt positiu, es va convertir en un moviment social gràcies a la implicació de molta gent que es va polititzar i es va incidir en entorns de classe obrera, cosa que feia dècades que no passava. Molta gent es va afiliar al Partit Nacional Escocès (SNP per les seves sigles en anglès), als verds i, fins i tot, al Partit Socialista. Per contra, els conservadors i els laboristes, que donaven suport a la unió amb Anglaterra, van perdre afiliació.

En una entrevista, vas afirmar que la campanya escocesa pel sí va ser "un dels esclats més importants d'autoorganització i creativitat política de la classe obrera en la història d'Escòcia". Podries explicar les seves característiques?

Amb la RIC, molta gent va veure que votar a favor de la independència podia influir directament sobre les seves vides. Tingues en compte que, en aquests llocs, la participació tant a les eleccions escoceses com a les locals és molt baixa. Es van crear grups descentralitzats als barris que difonien materials propis amb arguments a favor de la independència per impulsar canvis socials. A Glasgow, la gent es concentrava cada dia a George Square, un fenomen que va tenir un cert paral·lelisme amb el moviment del 15-M que va ocupar places a l'Estat espanyol i a Grècia. En definitiva, era un moviment de base que es va articular a banda dels partits polítics tradicionals. Això va ser molt positiu i molta gent no s'ho esperava. Recordo que a Edimburg, Leith Walk -artèria que connecta el centre amb el port- era una mena de zona alliberada plena de gent fent campanya per la independència; hi havia col·lectius d'asiàtics per la independència, gent de l'Est d'Europa... Es va ocupar l'espai públic per parlar de política. En canvi, el moviment unionista va canalitzar la seva estratègia mitjançant la premsa i els partits tradicionals.

En aquest sentit, es podria dir que la RIC va jugar un paper similar al de la Candidatura d'Unitat Popular (CUP) actualment?

Sí, tot i que les seves estructures no es poden comparar. La RIC és una campanya formada per diversos col·lectius i partits que van buscar aliances, mentre que la

Neil Davidson, historiador

“L’Estat espanyol ha comès un error estratègic i es troba en un carreró sense sortida”

Text: Carles Masià | @chmasia

Fotografia: Miguel López Mallach | @MallachPhoto

CUP és una formació que es presenta a les eleccions. Malgrat que organitzativament són diferents, han tingut el mateix efecte catalitzador a l’hora de fer bascular el moviment independentista cap a l’esquerra.

Quines són les propostes concretes de l’independentisme d’esquerres per a Escòcia?

Fent servir la terminologia de Trotsky, podríem parlar d’un programa de reivindicacions transitòries. En primer lloc, seria important posar fi a l’ajut que el Regne Unit presta als Estats Units com a potència nuclear. Sense les armes escoceses, s’acabarien les pretensions del Regne Unit d’esdevenir una potència global. En segon lloc, caldria aplicar un programa social de nacionalització i remuneralització de serveis privatitzats, fixar un sou mínim digne per a totes les persones treballadores i impulsar programes d’habitatge assequible. Tot això serviria per lluitar contra l’imperialisme i millorar les condicions de vida de les classes populars. Fa cinquanta anys aquestes mesures formarien part d’un programa socialdemòcrata moderat, però ara mateix, després de tres dècades de neoliberalisme, tot això sembla revolucionari.

Quins són els aliats de l’esquerra independentista escocesa a Anglaterra?

Alguns partits, com el Partit Socialista dels Treballadors (Socialist Workers Party) donaven suport a la independència escocesa, igual que altres petites organitzacions.

Els laboristes i el que queda del partit comunista volen continuar dins del Regne Unit perquè parlen de la unitat dels treballadors, argument que, per a mi, és abstracte. Penso que les propostes que he esmentat en la pregunta anterior també es podrien aplicar a Anglaterra. El Partit Laborista anglès sempre ha vist amb molta hostilitat la independència d’Escòcia, però amb un moviment d’esquerres hi hauria la possibilitat d’obtenir suport dels sectors joves del partit que donen suport a Jeremy Corbyn i es podrien obrir vies de col·laboració.

Creus que és factible que es convoqui un altre referèndum a mitjà termini?

És complicat, hi ha un sector independentista que el voldria fer ara mateix, però penso que encara no estem prou preparats i s’han de tenir en compte els efectes del Brexit, un tema que genera molta divisió. L’SNP assumeix que la majoria de gent que vol la independència també vol quedar-se a la Unió Europea (UE), i pensa que això pot ser un punt important per a una campanya d’independència. Jo crec que hi ha molts votants -almenys un terç dels votants de l’SNP- que no ho tenen tan clar. Molts cops es vincula l’euroescèpticisme amb el rebuig a les migracions i el racisme, però sortir de la UE també pot ser una resposta al neoliberalisme. De fet, crec que l’SNP està recapacitant i ja pensa en dos referèndums, un sobre la permanència a Anglaterra i un sobre la UE. Penso que són dos assumptes que s’han de separar.

“ ”

La RIC va tenir el mateix efecte galvànic que la CUP a l’hora de fer bascular l’independentisme cap a l’esquerra

Molta gent es va polititzar i va incidir en entorns de classe obrera, cosa que feia dècades que no passava

Quines similituds veus amb el procés català?

Envegem una mica el moviment independentista català, ja que durant els darrers anys ha estat capaç d'organitzar mobilitzacions massives. Té similituds amb l'escocès, tot i que l'Estat espanyol actua de manera diferent que el britànic, en part per la seva constitució i la qüestió de la unitat d'Espanya. Llavors, no té altre remei que enviar la policia. És molt difícil que un govern britànic -fins i tot de caire conservador- reaccioni d'aquesta manera. A Catalunya, la resposta de l'Estat va ser molt més violenta de la que nosaltres ens podríem trobar.

Una de les diferències és que l'Estat espanyol no posa les eines per convocar un referèndum. El govern català i alguns sectors independentistes tenen molta fe en la pressió internacional i la Unió Europea per superar aquest obstacle. Creus que en el context actual aquesta estratègia té alguna possibilitat o és pecar d'ingenuïtat?

Cal ser molt ingenu per pensar que la UE pot donar suport als moviments separatistes. Rajoy era extremadament hostil a la idea d'una Escòcia independent, cosa que no és gens sorprenent. La UE no està per trencar les estructures estatals ni les seves jerarquies de poder neoliberal. Si Escòcia marxés, el Regne Unit es podria trencar, igual que Espanya. Amb tot el que està passant a Catalunya el silenci de la UE demostra que no ens en podem refiar gens, d'aquest organisme.

A Escòcia es van organitzar campanyes com *Better together* (millor junts), que sembla que van influir-hi. En canvi, aquí l'unionisme aposta per boicotejar la possibilitat d'organitzar un referèndum i pràcticament no existeix campanya pel "no". És un clar indicador de les diferències entre els nacionalismes anglesès i espanyol?

La diferència més important és que a Escòcia gairebé no hi ha una burgesia autòctona, la majoria és externa, ja que es troba als Estats Units, el Japó o Londres. Només hi ha un grup de pressió independentista anomenat Business for Scotland que es troba a la frontera entre la petita burgesia i algunes pimes, com ara empreses emergents d'informàtica. El gran capital i les multinacionals estan a favor de la unió amb Anglaterra perquè els facilita coses com la circulació dels diners. En canvi, en el moviment independentista català hi ha un element burgès: sempre hi ha hagut una burgesia més autònoma, mentre que a Escòcia ha estat vinculada a l'Imperi Britànic i al Regne Unit. El grau de suport entre la burgesia escocesa per quedar-se al Regne Unit és alt, per això la tàctica unionista consisteix a generar por i dir que la independència suposaria un col·lapse econòmic.

Com valores la resposta de l'Estat espanyol al referèndum de l'1 d'octubre?

Encara que sembli irònic, a Catalunya hi ha una aliança entre classes socials molt més transversal que a Escòcia, per això el govern va haver d'optar per una resposta més dura. Tàcticament, crec que l'Estat va reaccionar amb molta ineptitud. Una constitució sempre és reformable i crec que, en realitat, els partits burgesos catalans s'haurien acontentat amb més competències, cosa que l'Estat podria haver concedit en comptes d'haver de combatre la independència. L'Estat ha comès un error estratègic i ara s'ha ficat en un carreró sense sortida, és molt difícil

“ ”

L'Estat espanyol podria haver concedit més competències en lloc d'haver de combatre la independència

En canvi, el Regne Unit sempre ha utilitzat estratègies més sofisticades, l'estructura de l'Estat és molt més flexible

tornar enrere. En canvi, el Regne Unit sempre ha utilitzat estratègies més sofisticades i l'estructura de l'Estat és molt més flexible. Per exemple, si Escòcia té més competències que Gal·les és perquè ho ha demanat amb més insistència. És a dir, el Regne Unit va construir l'Estat per peces i és un dels pocs on la constitució no diu què es pot fer i què no es pot fer, mentre que Espanya, sí. Per això hi ha aquest encallament.

A Escòcia s'acaba de crear el Comitè de Defensa de la República Catalana. D'on sorgeix?

La idea, sorgida de persones vinculades a RISE i RIC, era muntar una estructura que fos capaç d'organitzar coses pràctiques, com ara manifestacions solidàries davant del consolat espanyol i les delegacions de la Unió Europea. No es tracta de donar suport a cap partit concret, sinó d'impulsar tant com es pugui la lluita catalana, inclouent-hi combatre la propaganda de la premsa espanyola i difondre el nostre punt de vista als mitjans britànics.

En una entrevista a la BBC, el ministre espanyol d'Afers Estrangers, Alfonso Dastis, va negar les agressions policials de l'1 d'octubre davant de l'atorament del periodista anglès, mentre s'anaven reproduint les imatges dels col·legis electorals. Des de l'òptica dels mitjans britànics es pot entendre que un ministre reaccioni així?

Sí, hi ha molts membres del govern conservador que

han fet declaracions igual de ridícules. L'exalcalde de Londres Boris Johnson, per exemple, ho fa habitualment, i n'hi ha d'altres. No és gaire sorprenent, són capaços de mentir descaradament encara que les imatges demostrin el contrari. Es tracta de gent que ha governat molts anys sense cap amenaça real i, ara, l'independentisme català els planteja un problema que no s'esperaven, no estan preparats per enfrontar-s'hi. Dastis podria haver dit que li sabia greu el que va passar, però que era necessari per restablir l'ordre. En canvi, va preferir afirmar que les imatges eren falses mentre les pantalles mostraven gent gran amb ferides al cap. El fet que davant d'aquesta realitat no puguin fer res més que mentir indica la seva debilitat, realment no tenen cap estratègia. Dit això, també ho podem veure com un aspecte positiu, ja que demostra que moralment i intel·lectualment són molt febles.

A Europa, alguns mitjans de comunicació vinculen la lluita catalana per l'autodeterminació amb qüestions econòmiques i una mentalitat tancada. Fa poc vas afirmar que "la decisió de separar-se es pot veure com una opció progressista i democràtica, la qual no té per què estar gens relacionada amb el nacionalisme". Podries explicar-ho una mica més? Estratègicament, la independència de nacions com Escòcia o Catalunya és útil per avançar des de l'esquerra. Un nacionalista vol la independència com sigui, li

“ ”

És important que l'esquerra abandoni la idea d'adorar els dictadors d'esquerres de l'Orient Mitjà perquè s'oposen als EUA

Hem de deixar enrere els estats burgesos que donen suport als imperialismes i fixar-nos en noves formes de lluita

és igual si hi ha un col·lapse econòmic mentre disposi d'un Estat propi. Des d'una perspectiva d'esquerres, això no es pot defensar. Donar suport a la independència és una estratègia política que no implica necessàriament ser nacionalista. De fet, hi ha molts nacionalistes escocesos que atien sentiments antianglesos que acaben derivant en una visió etnicista molt negativa. És una qüestió política, com a independentistes fins i tot hem de lluitar contra el nacionalisme escocès, que històricament ha estat opressor com a integrant de l'Imperi Britànic. Cal trencar amb aquesta tradició. Potser pot semblar una posició difícil de sostenir, però és la que defensem a RISE, el partit verd, i, fins tot, alguns sectors de l'SNP. Per exemple, a Escòcia hi havia gent escrivint cartes a la premsa de dretes dient que havíem perdut el referèndum perquè la gent anglesa d'Escòcia va votar "no". És mentida i és racista, jo m'identifico més amb el socialisme que amb el nacionalisme.

Defenses que algunes revolucions que comencen per qüestions estrictament polítiques poden acabar esdevenint revolucions socials. Creus que l'independentisme escocès té aquest potencial?

Sí, és un dels motius pels quals vam impulsar la campanya RIC, creiem que és possible trencar l'Estat i generar una sèrie de convulsions a Escòcia i el Regne Unit que podien anar en la direcció del socialisme i la justícia social. No es tracta de ser independents perquè sí; no crec que un Estat capitalista escocès pugui millorar gaire les coses si no s'altera l'ordre establert.

La revolució russa ha complert un segle. Actualment, quins models organitzatius s'assemblen més als soviets de 1905-1917?

A l'Argentina, el 2002 es van crear assemblees de base i locals, els *piqueteros*, i a Bolívia es van organitzar assemblees veïnals que van aconseguir bloquejar l'accés a La Paz. Es tracta d'estructures de base popular que, tot i que òbviament no són consells obrers com els que es van implantar a les fàbriques de Petrograd, d'alguna manera es poden assimilar als soviets. També podem parlar del confederalisme democràtic de Rojava, al Kurdistan. Són exemples de moviments positius perquè parteixen de la lluita des de baix.

Després del desmembrament de la Unió Soviètica i el bloc de l'Est, quins punts de referència queden per al socialisme?

Les lluites més importants han estat les primaveres àrabs, sobretot a Egipte, que és on es va assolir el nivell més elevat d'organització i algunes lluites que he esmentat abans de l'Amèrica Llatina. D'Europa, vull esmentar la campanya d'independència escocesa, crec que els nou mesos finals de la campanya va tenir una base popular insurgent. Moltes coses que es guanyen després es perden, és l'experiència del 1936 a Barcelona. D'altra banda, és molt important que l'esquerra abandoni la idea d'adorar els anomenats dictadors d'esquerres a l'Orient Mitjà perquè s'oposen als EUA, o el mateix Putin. D'acord, potser van en contra dels EUA, però què podem dir a l'esquerra russa? Que ens encanta el seu opressor perquè va en contra dels EUA? Hem de deixar enrere els estats burgesos que donen suport a diferents tipus d'imperialismes i fixar-nos en noves formes de lluita de base que, òbviament, no seran com la revolució de 1917. ●

contrast

S'ha de legalitzar la m

Hi ha dones altruistes i mitjans, només falta una regulació

Noelia Osés

Membre de la junta directiva de l'associació Son Nuestros Hijos

Alguns corrents d'opinió contraris a la gestació per substitució (GS) s'abracen a la màxima que "tenir fills i filles no és un dret, és un desig". Però aquesta idea, que és una obvietat, tan sols persegueix menysprear el problema de la infertilitat.

El fet és que, des de ben petits, a l'escola ens ensenyen que "els éssers vius neixen, creixen, es reproduïxen i moren". D'això se'n diu el *cicle de la vida*, i reproduir-nos -tenir fills i filles- és una part essencial d'aquest cicle. Per tant, no és un desig qualsevol ni tampoc cap frivolitat, com dona a entendre un sector del feminisme radicalment oposat a la GS.

Els problemes reproductius comporten molt patiment. Gairebé tots, però, troben solució -o, si més no, ajuda- a recer de la Llei de tècniques de reproducció assistida (LTRA) de 2006. La incapacitat per gestar, en canvi, no rep suport sota aquesta llei, que diu que qualsevol contracte de GS a l'Estat espanyol és nul de ple dret. Els corrents que defensen que la normativa segueixi tal com està -o que fins i tot volen que la GS es prohibeixi explícitament per fer-la fora d'aquí- argumenten que estan en contra de l'explotació de les dones -particularment de les dones pobres- i proposen que es fomenti l'adopció.

En primer lloc, cal centrar el debat en allò que mereix ser debatut. Mai no s'ha proposat importar un model de GS que exploti cap dona. Per tant, si es consideren països on això passa, ha de ser només per prendre nota de com no fer-ho. A part que l'adopció com a alternativa és un tema tant recurrent com desinformat, ja que es tracta d'una solució a un problema diferent, com és el d'un menor que necessita una família. A primera vista pot semblar que ambdós problemes es poden complementar i solucionar-se, però actualment no és així.

Els experts en protecció a la infància han arribat a la conclusió que és millor mantenir els menors tan a prop dels seus orígens com sigui possible. A més, en el pla polític, un país que no pot tenir cura de les petites i petits dona molt mala imatge. Per això, l'adopció internacional va desapareixent i la nacional gairebé ho ha fet, atès que l'educació sexual, la disponibilitat de mesures anticonceptives i la introducció de la Llei de l'avortament fan que s'hagi reduït el naixement de nadons no desitjats a un nombre gairebé insignificant.

El problema és que moltíssimes famílies que volen tenir fills però no els poden gestar, només troben so-

lució a l'estranger. Un problema que no desapareixerà amb el retard de l'edat en què les famílies decideixen tenir fills a causa de la gran inestabilitat laboral. Al contrari: és possible que empitjori. Per tant, el debat ha de focalitzar-se en com solucionar el problema aquí, i la gestació per substitució és una solució. El repte, en tot cas, rau en com regular-la de manera que el procés sigui ètic i no s'exploti -de cap de les maneres- la dona que voluntàriament cedeix la seva capacitat de gestar.

El plantejament ideal seria que es regulés dins de l'LTRA, de manera similar als trasplantaments d'òrgans. És a dir, que el procés sigui controlat per un organisme públic de principi a fi, sense ingerències d'interessos comercials i que es dugués a terme en la sanitat pública. La dona gestant, per descomptat, mantindria la seva autonomia i la capacitat de decisió sobre el seu cos en tot moment. I, pel que fa a la filiació, hauria de ser a favor de la família d'intenció des del començament, que és l'essència mateixa del procés: la dona gestant no vol tenir un fill seu; ja en té. Vol ajudar a fer créixer la família d'altres persones.

Un altre aspecte que genera discussió és la compensació econòmica. Si l'LTRA assigna compensacions a les donacions de gàmetes pels riscos i les molèsties sofertes, no fer-ho amb la donació de la capacitat de gestar seria un greuge comparatiu greu, atès que els riscos i les molèsties són significativament més grans. Per tant, hauria de ser el comitè d'experts de l'LTRA que va estimar les quantitats existents qui decidís quina és la quantitat justa i ètica. Aquest ingrés, en tot cas, no seria de subsistència per a la dona gestant, que hauria de tenir mitjans econòmics suficients per participar de la GS.

L'experiència del Regne Unit i el Canadà demostra que hi ha dones que estan disposades a donar la seva capacitat de gestar de manera altruista. Al nostre país també hi són, només falta que els permetem fer-ho. ●

/ MARIA FARRÉ

aternitat subrogada?

El que veritablement amaga la “gestació per substitució”

Equip d'Stop Vientres de Alquiler
stopvientresdealquiler.wordpress.com

No ens deixem enganyar, la subrogació de la gestació és un contracte entre particulars subjecte a dret mercantil, l'objecte del qual és un nounat, no pas el procés biològic de la gestació. A les dones no se les contracta només per gestar i parir, sinó perquè lliurin el “producte” acabat: el bebè. Per tant, voler legislar aquesta pràctica significa que la mare que gesta i dona a llum desaparegui en la biografia del nadó. Una desaparició jurídica, física i simbòlica que reduiria la gestació a una tasca alienada i deshumanitzada, fet que contravé l'article 7 de la Convenció sobre els Drets de la Infància: “Conèixer els seus pares i a ser cuidat per ells”.

Al capdavant, la subrogació de la gestació només preten complaure molt poques persones, ja que davant dels 3.095.206 naixements registrats a l'Estat espanyol els últims set anys, només va haver-hi 979 inscripcions de bebès nascuts per subrogació (0,031% del total).

Però perquè sigui socialment acceptada, els lobbies que la defensen denominen aquesta pràctica “tècnica” i utilitzen eufemismes com *gestació subrogada*, *gestació per subrogació* i, sobretot, *gestació per substitució* (GS), un neologisme adaptat a les necessitats neocapitalistes amb l'únic afany d'ocultar el que és una evidència: la instrumentalització i comercialització de dones i bebès.

Tampoc no podem afirmar que sigui una pràctica de reproducció humana; fet i fet, cap gestació ho és. És un procediment agressiu mitjançant el qual se sotmet la dona a un tractament de reproducció assistida que inclou la hiperestimulació hormonal, la transferència de múltiples embrions, la realització de proves d'amniocentesis i altres mètodes agressius que poden causar greus perjudicis a la seva salut. Sense oblidar que a ella, en reprimir-li el vincle maternal que sent per la criatura i que té una base biològica, se li demana que renunciï a la seva capacitat d'interpretar i controlar el seu embaràs, cosa que compromet la seva salut física i psíquica. Un perjudici que també afecta la criatura, ja que a causa del part i la posterior separació de la mare, experimenta una sèrie de canvis hormonals, metabòlics i cognitius que, més tard, tindran afectes en la seva salut física i mental.

També cal recordar que, en l'actual context de l'economia global, la feminització de la pobresa implica que la “gestació per substitució (GS)” prospera com a opció per a les dones econòmicament més vulnerables del món. La majoria ho fan perquè necessiten diners

per pagar el menjar, el lloguer, la hipoteca, una assegurança mèdica, fer front a deutes o per proporcionar estudis, benestar i cures als seus fills i filles. Però, lluny de reduir la bretxa de desigualtat, s'ha demostrat que l'aprofundeix, ja que no respon als anhels de llibertat de les dones. I, per descomptat, no té res de democràtica, tret que es pretengui “democratitzar” l'ús de les dones fèrtils per fabricar descendència per encàrrec.

En aquest sentit, i amb l'objectiu d'abaratir costos i augmentar el nombre de clients, la indústria del lloguer proposa a les dones que optin per l'altruisme, aprofitant que la societat patriarcal propaga l'ideari del seu sacrifici i abnegació. No ho demana pas a la resta de professionals i intermediaris (camuflats en associacions pro subrogació). Tan sols ho fa amb les dones.

I això cal sumar-hi l'intent d'associar aquesta “tècnica” a la llibertat i el lliure consentiment. És el moment en què es recorre a eslògans feministes com *nosaltres parim*, *nosaltres decidim* o *el meu cos, la meva decisió*, per posar-los al servei dels interessos empresarials, quan, en realitat, en l'exercici de la seva llibertat, la dona es veu obligada per contracte a renunciar al dret a decidir sobre el seu cos, el seu embaràs, el seu part i la filiació del seu bebè, cedint la seva autonomia i sobirania reproductiva al mercat.

Per tot plegat, des d'Stop Vientres de Alquiler afirmem que la *gestació per substitució* (GS) no existeix, sinó que es tracta d'exploatació sexual reproductiva de les dones i de tràfic de criatures. Un fet que reflecteix els profunds trets capitalistes i patriarcals d'aquesta indústria, on la maternitat esdevé una cosa d'un sol ús mentre la paternitat es torna sagrada. No es pot parlar, doncs, d'establir una legislació per a aquesta pràctica, ja que és un acte de violència contra les dones i els seus nadons. ●

pàgina oberta

Nosaltres, els grans, des de l'arrogància

L'autora ens explica el funcionament d'un informatiu destinat a l'audiència infantil i reflexiona sobre la necessitat d'aquests espais a les televisions públiques, una praxi generalitzada des de fa dècades a diversos països d'Europa

Laia Servera | @LaiaSz

Editora de l'InfoK, informatiu infantil de TV3

Nens i gats omplen la xarxa. I ens fan exactament la mateixa gràcia. De fet, sembla que només n'esperem això, d'uns i altres, que ens facin gràcia.

Els vídeos de criatures que corren per les xarxes socials no busquen la nostra admiració, sinó el nostre somriure. Canten, ballen, cauen, expliquen acudits o ens imiten. I ja.

El patró es repeteix en la majoria de programes televisius. Nens i nenes que parlen sobre conceptes dels quals no tenen ni idea. Riem. Nens i nenes que conviuen en una espècie d'escola bressol televisada. Riem. I així, anar fent.

Poden ser formats interessants, d'acord. Però reiterats. Formats d'adults dirigits a adults on els nens són subjectes passius. Subjectes per ser observats des de l'arrogància dels grans. La nostra. Si no n'esperem més... no hi haurà més.

De sobte, un informatiu infantil. Heretgia. Infants -etimològicament, "els que no parlen"- que parlen. I no només això. A sobre, saben de què parlen. I ens ensenyen. I s'expressen. I entenen. I participen. I aprenen. I decideixen.

Saben que n'esperem més... I ens regalen més. Ens sorprenen amb més.

Entendre, conèixer i fomentar l'esperit crític

Bona part dels informatius infantils europeus tenen 30, 40 o 50 anys. Els espectadors que els segueixen són fills -i en alguns casos, nets- d'antics espectadors. Ningú ja no qüestiona la seva existència. Aquí, a hores d'ara, gairebé mai passa. Però l'InfoK només s'emeta a Catalunya. No hi ha cap

/ MARC VERS

altre informatiu infantil en tot l'Estat espanyol. Fa anys, Canal Sur ho va intentar. Sense èxit.

I aleshores, arriba la més absurda de les preguntes: "Això interessa als nens?". Algú ha preguntat mai si "això interessa als adults?". Dependrà dels interessos de l'adult. Dependrà dels interessos del nen o la nena.

Al llarg dels 16 anys que l'InfoK fa que està en antena, pocs temes han motivat tant als seus espectadors -d'entre 9 i 12 anys, la majoria- que el de les persones refugiades. Ho diuen les enquestes que passem a les escoles. Ni videojocs, ni estrenes de pel·lícules, ni un hipopòtam que ha nascut a l'altra punta del món. La indignació pel que els passa a aquestes persones que intenten arribar a Europa ho eclipsa tot. Sorpresa!

La pobresa energètica, l'assetjament sexual, el conflicte àrab-israelià, el *bullying*, les eleccions, les mines de coltan

o la fusió de dues estrelles de neutrons. Per què no? Entendre el món. Apassionar-se pel món. Per què no?

Es pot explicar tot, però no ensenyar-ho tot. Algunes imatges, per això s'eviten en aquest tipus d'informatius, fereixen. Entendre o conèixer, no. Al contrari. Entendre tranquil·litza. Ajuda. Enriqueix. I serveix per fomentar l'esperit crític.

I cal? Sí, cal.

Sempre? No, no sempre. No és necessari posar l'accent sistemàticament en les guerres, en els atemptats, en allò que ens fa patir.

I quan cal? Sobretot, quan, gràcies a aquesta actualitat, podem aprendre alguna cosa que podem guardar i utilitzar més endavant, en créixer. Si hi ha una manifestació i ho aprofitem per recordar quines són les primeres i més importants de la història. Si és Tots Sants, Dia dels Morts, i aprenem a gestionar la mort d'un ésser esti-

mat. Si es produeix un atac químic a Síria i, en comptes de veure'n imatges, descobrim la Convenció de Ginebra i les normes que, a vegades, els adults, tot i passar-nos el dia donant lliçons, no seguim.

I quan cal, també? Doncs quan aquella notícia s'ha convertit en un fet tan cabdal que envaeix tots els àmbits. Notícies que inevitablement veurem a la televisió, sentirem a la ràdio o intuirem a través del nerviosisme de qui ens envolta. Els nens i nenes, sobretot els de l'edat InfoK, no són cecs ni sords. O algú creu que no van assabentar-se dels atemptats de Barcelona i Cambrils? O algú creu que no van assabentar-se del referèndum i del que hi va passar?

Preferim que es quedin amb una informació no pensada per a ells? Una informació plena d'imatges que fan mal? Plena d'explicacions que no s'entenen?

No. I és així com, cada dia, l'InfoK avança: "Com es forma un huracà?", "Per què ens enrampem més quan bufa vent sec?", "Quines preguntes filosòfiques, avui que és el dia de la filosofia, us inquieten?", "Incendis a Galícia, què fer quan hi ha un incendi i com prevenir-lo?", "Què és el terrorisme? Què és la por i per què serveix? Hi té alguna cosa a veure, l'Islam?", "Dia de les Biblioteques, moment per viatjar a Alexandria", "Què és la Constitució, el Congrés o el Parlament?", "Per què la regla s'avança cada vegada més?", "Els avis i l'Alzheimer", "Què són les *fake news* i com les podem descobrir?", "25 anys sense Freddy Mercury, un geni de la música", "Disfresses sexistes per Carnestoltes?", "Avui és

l'aniversari de la Revolució Russa", "Per què celebrem el dia del número Pi?", "El 8 de març, sortim a buscar carrers amb nom de dona i és un desastre", "La història de la Terra resumida en l'extensió d'un camp de futbol", "Què és la transsexualitat i per què aquest autobús és tan polèmic?", "La gastronomia de la castanyada", "Quina diferència hi ha entre el fred siberià i el fred polar?", "Qui són els inuits i quin problema tenen?", "Ha mort Leonard Cohen. L'escoltem?", "El dia internacional de l'Holocaust", "Hi ha hagut un accident d'avió, però, són segurs els avions?", "Especial sobre abusos sexuals: si un secret ens fa patir, l'hem d'explicar"...

I la política? Ai, la política! Tots els informatius infantils en parlem, amb naturalitat, quan és notícia. I Catalunya, és notícia. Els informatius infantils del Regne Unit, França, Alemanya, Austràlia, Estats Units, Països Baixos... parlen del que hi està passant. És clar, que en parlen. I ho fan amb atreviment i regularitat. Sense por. Aquí, en canvi: polèmiques artificials i constants. Polèmiques provocades per dues coses oposades que ni s'intueixen l'una a l'altra. I també, sobretot, provoca- des per una falta de cultura de l'informatiu infantil i una dosi cada vegada més gran de mala intenció.

I així estem. Escrivint sobre la necessitat de tenir un informatiu infantil.

I quan els adults acabem de debatre tot això, recordarem que el dret a la informació forma part de la Convenció dels Drets dels Infants. I que els drets no es donen, es tenen. I despertarem, de nou, de la nostra arrogància. ●

“

Els nens i nenes, sobretot els de l'edat InfoK, no són cecs ni sords. O algú creu que no van assabentar-se dels atemptats de Barcelona i Cambrils?

La trinxera verda brota a les ciutats

Acció per promoure els horts urbans a la confluència de passeig de Gràcia i la Gran Via de Barcelona

L'esclat dels horts urbans, sigui a través de projectes de cessió municipal o d'okupació, consolida l'aposta per la sobirania alimentària i la gestió comunitària d'espais verds, no edificats i de reivindicació veïnal

Bart Grugeon | @barto3300

Berta Vidal | @BertaVidMo

Ales ciutats mediterrànies trobem cada vegada més horts urbans: petits projectes verds, transversals, amb vocació de *fer barri* i de crear vincles entre les veïnes a través d'activitats tan bàsiques i humanes com cultivar la terra. Queda lluny l'estigma de pobresa i de poc prestigi social que estava associat als horts de les barriades o de la perifèria de Barcelona dels anys seixanta i setanta. Actualment, tenen també un aspecte reivindicatiu, social i polític, i un gran potencial per crear una cultura del menjar més conscient.

“El creixement dels horts a Barcelona va començar a partir del 1997, quan l'Ajuntament va crear la xarxa d'hortos municipals per a persones majors de 65 anys”, explica Laura Calvet, investigadora en ciències ambientals. “Però el punt d'inflexió va venir amb el 15-M del 2011, quan es dona una proliferació exponencial dels horts urbans. Majoritàriament són solars okupats, però d'altres han estat cedits temporalment per la ciutat, en el

marc del projecte Pla buits, en llocs urbans en desús on s'havien de fer infraestructures públiques, que per culpa de la crisi no s'han realitzat”, afegeix. Segons les últimes dades, a Barcelona hi ha 15 horts municipals per a gent gran -un a cada districte-, 14 projectes del Pla Buits i 23 horts okupats.

Sentiment de barri verd

L'hort municipal de Sant Pau, al barri del Raval, l'han obert persones jubilades majors de 65 anys. Hi ha set parcel·les per a gent gran i dues per a entitats del barri que treballen amb infants i joves, de manera que diferents generacions es poden ajudar les unes a les altres. El vincle que té la gent gran amb el món rural és evident, com explica la Remei, que hi treballa una parcel·la: “Jo soc del camp de Tortosa i tota la meua vida he estat rodejada de camps. Aquí tinc alguna col i mongetes, i encara que pugui anar-los a comprar a la botiga, m'encanta veure créixer les verdures, igual que molts »

» dels que estem aquí”. Les àvies veuen amb bons ulls la col·laboració amb les joves i tampoc no els preocupa gaire que l'accés a l'hort sigui fàcil: “Si mai algú entra a robar verdura serà perquè passa gana; doncs per a mi s'ho poden emportar, no m'importa!”.

Els Jardins d'Emma a l'Eixample Esquerre sumen uns 540 metres quadrats cedits per l'Ajuntament de Barcelona. Les veïnes hi cultiven les seves verdures i fan, alhora, activitats com teatre, música o conferències de literatura. En Jaume és el cuiner del barri i explica amb orgull que la verdura surt molt bona, tot i que aquesta no és la finalitat de l'associació que ho gestiona: “Es tracta que la gent vingui als matins i intercanviï opinions i experiències quotidianes. Aquí fem comunitat i tothom és benvingut. Les decisions les prenem per assemblea, hem decidit -per exemple- obrir, en un futur pròxim, un taller de reparació de bicicletes”. Segons un dels promotors, els Jardins d'Emma restableixen, de certa manera, el pla original d'Ildefons Cerdà, que preveia parcs dins les illes, i fan respirar -literalment- un ambient molt més humà i sa.

Reivindicació i autogestió comunitària

Existeix, tanmateix, una cultura d'autogestió i un component reivindicatiu associats als horts urbans. En destaquem alguns exemples a la ciutat de Barcelona: l'Hort del Xino al Raval, ConnectHort al Poblenou, l'Horta Alliberada a Sants, l'hort de la Casa Orlandai a Sarrià o els horts comunitaris a Can Masdeu.

Segons l'especialista Laura Calvet, “són totes pràctiques impulsades per la ciutadania, no liderades cap a baix, sinó des de baix, que busquen la transformació social i fan servir l'hort com a eina política. És un fenomen que existeix en molts països, i s'anomena horticultura política o *political gardening*”. Parteix de la voluntat de construir un altre model d'interacció en els espais públics perquè tornin a ser un espai per a tothom.

Independentment del fet que l'hort sigui públic o okupat, sempre hi ha una cultura d'intercanvi, de vincle social i de transcendir les diferències que pot haver-hi entre les persones a través de l'hort. “En general, és veritat que la gent més gran no et diu que fa hort per reivindicació de la ciutat, tot i que està bastant barrejat”, comenta Calvet. “A Can Masdeu, per exemple, per tenir accés a una parcel·la s'ha de participar en l'assemblea de l'espai. I tot i que molts avis tenen certa reticència al principi, al cap d'un temps els veus participar-hi molt activament. És molt bonic de veure, aquest aire de transformació social, encara que sigui petitet”.

Un altre projecte amb reivindicacions clarament polititzades és l'Àgora Juan Andrés Benítez, un hort urbà okupat al Raval. Segons en Miguel, un dels fundadors, aquest projecte està al marge de les institucions governamentals. L'espai es gestiona de manera assembleària, tot s'aprova per consens i ningú dirigeix ningú. “És un intent d'establir una microsocietat que no es basa en l'exploatació del treball”. L'espai estava destinat a la construcció d'un hotel i es va okupar fa quatre anys en memòria de Juan Andrés Benítez, veí del car-

Un espai urbà amb reivindicacions clarament polititzades és l'Àgora Juan Andrés Benítez

L'espai es gestiona de manera assembleària, tot s'aprova per consens i ningú dirigeix ningú

rer Aurora que va morir apallissat per la policia. Col·lectius del barri van decidir okupar el solar amb la condició que no es vinculés a cap partit polític ni religió. L'Àgora “és un espai obert al cor del barri que permet la interacció, no només entre les veïnes, sinó també amb moviments de tota la ciutat”, explica Iñaki, membre del Lokal. Així, s'utilitza per celebrar-hi actes reivindicatius, concerts, tallers per a infants, classes de reparació i es planteja organitzar un hort com una altra activitat social, amb la idea de celebrar sopars de barri.

Vincle entre camp i ciutat

Josep Maria Vallès, membre de la cooperativa Tarpuna, que promou l'agricultura urbana, considera que els horts urbans tenen un rol que pot enfortir els vincles entre ciutat i camp. “L'agricultura urbana pot fer caminar la ciutat cap a la sostenibilitat, si pensem en la ciutat i el sistema agrari que l'alimenta com dues cares de la mateixa cosa, que estan vinculades”, apunta. I afegeix que, així, “podem organitzar l'alimentació de més proximitat, amb menys petjada ecològica i amb cercles tancats de residus. Els horts escolars i de jubilats poden obrir la consciència i el coneixement de la gent per tal que tinguin més cura del que compren, i perquè s'adonin que els tomàquets del supermercat no tenen la mateixa qualitat que els de collita pròpia”. Finalment, conclou amb una reflexió: “En una ciu-

Espai veïnal de Germanetes, a l'esquerra de l'Eixample de Barcelona

tat on hi hagi aquest nivell de consciència, es poden desenvolupar models de reciprocitat com grups de consumidors que compren d'un productor de la zona del voltant, o projectes de residus”.

El projecte Revolta, organitzat per Tarpuna a Llinars del Vallès, és una prova pilot de com pot funcionar aquesta nova relació camp-ciutat. Els residus orgànics generats al menjador d'una escola i a un restaurant són transportats al productor d'hortalisses i verdures, que acaba fent un tractament fins a obtenir-ne compost. Es tracta del mateix productor que els subministra la verdura, així aprofita el ma-

El projecte Revolta, a Llinars del Vallès, és una prova pilot de la nova relació camp-ciutat

Els residus orgànics es porten al productor d'hortalisses perquè en faci compost

des a la política volen fer creure. “Des del punt de vista cost-benefici és millor llogar una finca i produir fora de la ciutat i portar-ho. El pagès, al mig de la ciutat,

teix viatge. L'impacte social d'aquesta sensibilització és molt elevat en centres educatius, ja que s'organitzen activitats de descoberta i sensibilització a l'alumnat, que també avalua com gestionen els residus orgànics a casa i s'adonen de com els podrien gestionar molt millor.

En Josep Maria no creu que la ciutat del futur sigui autosuficient, amb horts als terrats i a les façanes, com algunes arquitectes o persones vinculades a la política volen fer creure. “Des del punt de vista cost-benefici és millor llogar una finca i produir fora de la ciutat i portar-ho. El pagès, al mig de la ciutat,

té molts problemes: els terrats no estan pensats per suportar molt de pes, el consum d'aigua seria molt elevat i l'accés per pujar i baixar el material seria molt complicat. El fet de produir hortalisses als terrats només s'aguantaria econòmicament quan el consum del terrat estigui molt lligat a una dimensió social del projecte”.

Eina de canvi a les urbs

Ana Moragues, investigadora de política alimentària, argumenta que l'agricultura ha de fomentar molt més aquests vincles locals entre les ciutats i l'entorn rural. Només aquest marc local permet abordar tota la complexitat del sistema alimentari de manera holística i així mirar tots els aspectes de l'alimentació i la seva interrelació: la distribució, el consum, els envasos, la salut i el medi ambient. Per transitar cap a un sistema alimen-

tari més sostenible que l'actual, no podem només centrar-nos en la producció i oblidar-nos de la resta del procés. Per Moragues, “una ciutat pot decidir que els aliments als menjadors escolars públics siguin de proximitat i ecològics; així es pot avaluar a cada barri els efectes sobre la salut de les habitants -per exemple sobre el desenvolupament de malalties cardiovasculars i respiratòries”. I afegeix que “diverses ciutats apliquen aquest tipus de mesures i s'organitzen en xarxes internacionals, com és el cas de la Xarxa de Ciutats per l'Agroecologia, formada per catorze municipis de l'Estat espanyol”.

Les ciutats en xarxa semblen més capaces d'assolir el repte de canviar el sistema alimentari actual, que es mou per interessos corporatius globalitzats que imposen la seva agenda a les legislacions nacional i europea. Sembla que l'escala local dona l'oportunitat per introduir altres valors al que mengem i facilitar l'evolució cap a més sostenibilitat. En aquest sentit, es poden interpretar les petites iniciatives dels horts urbans com a peces integrades en un marc més gran.

Recuperar la producció ecològica a les Illes

A Palma existeixen unes 200 parcel·les d'horts públics per a gent gran, repartides per tot el terme municipal. A partir de 2018, alguns solars buits es destinaran a l'agricultura urbana. Associacions com NaturalMent volen recuperar la producció periurbana amb horts de petita producció al cinturó agrari de la ciutat. Nofre Fullana de l'Associació de Producció Agrària Ecològica de Mallorca considera que “la demanda creixent d'una part del sector turístic per productes ecològics i de proximitat pot donar un impuls més per dinamitzar l'agroecologia”. Diferents iniciatives estan en marxa: un banc de terra, mercats ecològics i un segell ecològic.

Horta Nord a València: el darrer terreny no urbanitzat

Al barri de Benimaclet, al nord de València, s'ubica una zona de 150.000 metres quadrats d'horta dins de la ciutat, que fa de pont amb l'Horta Nord de València. Està catalogada com a terreny urbanitzable, però amb la crisi immobiliària es va aturar l'extensió urbana prevista. Ha estat possible conservar l'espai comunitari amb centenars de parcel·les d'horts que tenen una funció social a més d'un valor paisatgístic. És un espai autogestionat on diferents grups socials de totes les edats es relacionen en un ambient proper al món rural. Actualment, diferents col·lectius fan pressió per mantenir l'horta -on encara sobreviuen séquies descobertes, camins històrics i alqueries centenàries- com una zona de transició cap a la perifèria agrícola. ●

ELS SISMES DE MÈXIC

El terratrèmol del 19 de setembre ha posat en evidència la desídia del govern, però alhora ha propiciat l'apoderament ciutadà en un moment clau per al país

Albert Portillo Cortadellas | @albert_1917
Ciutat de Mèxic

Mèxic s'acosta a un any electoral decisiu, especialment tens i calent. De fet, la campanya ja ha començat i ha posat en evidència les diferents fractures que recorren l'espina dorsal del país. I és que el país federal viu un cúmul de sismes que es retroalimenten entre si. En primer lloc, es pot parlar d'un sisme polític fruit de les pràctiques de frau electoral efectuades pel règim. En segon lloc, d'un cataclisme social arran de la radicalització en els últims anys de les polítiques neoliberals. I, per últim, tenim els efectes del terratrèmol del passat 19 de setembre, que han fet aflorar les contradiccions d'un neoliberalisme amb rebuig entre la població.

Una data amarga

Just el 19 de setembre feia 32 anys d'un terratrèmol de 8,1 de magnitud en l'escala Richter que va devastar la capital del país -abans anomenada Mèxic Districte Federal i avui rebatejada com a Ciutat de Mèxic. Més de 3.000 morts, segons les més que conservadores xifres oficials, i més de 250.000 persones sense llar van ser les conseqüències socials més importants del sisme. Llavors, la desorganització del govern del Partit Revolucionari Institucional (PRI) en el rescat va generar una important organització popular que ràpidament es va transformar en el sorgiment de nous moviments socials. Fins i tot va provocar un conflicte dins el PRI, que va ser capitalitzat per un sector obertament antagonista al projecte neoliberal adoptat pel partit. Només el frau electoral va permetre al PRI mantenir-se al poder.

Tres dècades després, un sisme de magnitud 7,1 en l'escala Richter provocava, en l'àmbit del reviscolament del teixit social, conseqüències similars. L'epicentre del sisme va ser a l'estat de Puebla, amb un fort impacte sobre l'estat de Morelos i Ciutat de Mèxic. Tot i tenir lloc relativament lluny de la capital i ser més lleu que l'anterior, de nou, el cataclisme -que va provocar més de 360 morts- va deixar en evidència les vergonyes tant del govern federal priista d'Enrique Peña Nieto com del govern metropolità de Miguel Ángel Mancera, del Partit de la Revolució Democràtica (PRD). La completa inacció d'ambdós governs en els primers moments del desastre es va veure agreujada per la falta de recursos i d'efectius

dels serveis de rescat. Com a única resposta, el govern federal va enviar la Marina i l'Exèrcit a les zones afectades, però mentrestant la societat civil ja s'havia mobilitzat per organitzar espais d'allotjament, centres populars de queviures i brigades de persones voluntàries per a participar en les tasques de rescat i de retirada de runes.

La gent s'autoorganitza

Les universitats públiques, amb la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic al capdavant, van suspendre les classes durant dues setmanes, ja que en la majoria de facultats les assemblees d'estudiants i professorat s'havien declarat en vaga per poder participar en les tasques de rescat. El moviment estudiantil va reflorir i les facultats van esdevenir espais de recollida de queviures i centres logístics per a l'organització de brigades de voluntàries.

L'embranchida de la població, de fet, va superar els moviments socials i va desbordar els grups existents fins a tal punt que les persones s'organitzaven de manera autònoma per entregar menjar, eines i begudes als barris més afectats del DF, localitzats en els districtes de Xochimilco, Tlalpan i La Condesa. Una autororganització popular que en alguns casos va ser caòtica i dispersa, però que en opinió d'Emilio Téllez, membre del Sindicat Mexicà dels Treballadors, resulta sempre positiva: "Allò que anomenen un excés d'ajuda és, en realitat, un excés de solidaritat i, si bé a vegades entorpeix [la feina], és un procés d'aprenentatge perquè la gent s'activi i s'organitzi".

Una autoorganització que no va anar exempta de confrontacions amb l'Estat. Per exemple, el mateix 19 de setembre, al centre de la ciutat, al barri de La Obrera, el secretari de governació del govern federal, Ángel Osorio Chong, va visitar un edifici que s'havia esfondrat. Es tracta d'una construcció on hi havia dues fàbriques tèxtils que donaven feina a centenars de treballadors informals, és a dir, sense cap mena de dret laboral. Els efectius de la Marina havien impedit al veïnat la recerca de les persones atrapades dins. Al llarg del dia, l'exèrcit va arribar a acordonar la zona fins a dues vegades per expulsar-ne familiars, veïnes i socorristes voluntàries. Quan va arribar, el representant del govern federal va ser escridassat. La

El terratrèmol del 19 de setembre va causar 360 morts i va evidenciar les vergonyes del govern Peña Nieto

La societat civil es va mobilitzar per organitzar allotjaments, centres de queviures i tasques de rescat

Edifici
esfondrat al
barri de Coapa,
Tlalpan (sud de
Ciutat de Mèxic)
/ ALBERT
PORTILLO

tensió va escalar al seu punt màxim el divendres 21, quan el cos militar de granaders i de la Marina van expulsar les brigadistes voluntàries per posar punt final a la recerca de possibles treballadores supervivents.

De fet, moltes ciutadanes van interpretar la gestió del govern més interessada a generar propaganda favorable que no pas en el rescat de les víctimes. Un cas molt clar va ser el de l'escola infantil Colegio Rébsamen, situada al districte de Tlalpan. L'edifici de l'escola es va esfondrar amb alumnes i professorat dins. La notícia destacada, però, va ser que la Marina havia rescatat una nena de nom Frida Sofía. Els mitjans de comunicació, amb Televisa al capdavant, van esbombar la bona nova com una lloança a l'acció de la Marina. Tot just un dia més tard es va descobrir que no existia la nena i que el cas havia estat inventat pel govern de Peña Nieto.

L'escola, que va deixar un saldo de 19 infants i 7 persones adultes mortes, va ser immediatament enderrocada per evitar que s'obris cap investigació sobre si l'escola complia o no els requisits arquitectònics legals. Arran d'aquest cas han sorgit sospites que alguns dels 40 edificis que es van esfondrar a Ciutat de Mèxic s'havien construït gràcies a llicències il·legals. Segons explicava recentment el diari *La Jornada*, la directora del col·legi ha estat denunciada a través de la via penal i l'arquitecte constructor arrestat acusat d'homicidi per construir part de l'edifici en terreny no edificable.

L'especulació, causa i conseqüència

A altres zones afectades, com el barri de Cabañas, al districte de Tlalpan, no hi va arribar cap efectiu estatal, ni de protecció civil ni de cossos de seguretat. José Moreno Olivares, damnificat i membre de l'Assemblea Nacional d'Usuaris de l'Energia Elèctrica (ANUEE), explicava que, de fet, tampoc "la gent d'aquí volia que vinguessin". A Cabañas, on viuen més de 250 persones, 46 famílies es van quedar sense casa. La gent es va organitzar en comitès de damnificades i van acampar davant de les pròpies cases per por a perdre'n la titularitat davant d'una requalificació del sòl per part de les immobiliàries titulars. El govern municipal de Miguel Ángel Mancera va anunciar que tot edifici en codi vermell, segons el peri-

tatge dels arquitectes municipals, hauria de ser derruït.

Tania Valadez, també membre de l'ANUEE, sentenciava sobre la gestió de la resposta que "a la Ciutat de Mèxic no hi va haver coordinació estatal en les tasques de rescat". Valadez, que va estudiar a l'Escola Latinoamericana de Medicina de Cuba, comenta les diferències entre ambdós països a l'hora de gestionar les catàstrofes mediambientals. Mentre que a Cuba l'Estat prioritzava la gent, de manera que brindava espais d'acollida i mobilitzava les estudiants de Medicina per desplegar xarxes de prevenció; a Mèxic, la resposta al terratrèmol va dependre en exclusiva "de l'espontaneïtat i la solidaritat de sindicats, moviments socials i de la població en general". Això es deu a "la falta de responsabilitat dels governs neoliberals de Mèxic", reblava Emilio Téllez. Amb el creixement de la ciutat, s'ha anat construint sobre l'antic llac i sense que els governs municipals de diferent signe regulessin la construcció d'habitatges tenint en compte el grau d'instabilitat geogràfica. De manera que fins i tot cases noves i suposadament segures han sofert esquerdes estructurals, ja que estaven construïdes en zones exlacustres, com assenyalen experts en geografia i sismologia de la UNAM.

Per la seva banda, el professor Daniel Inclán, investigador sobre Amèrica Llatina de la UNAM, veia amb uns altres ulls el procés d'organització social desencadenat pel terratrèmol i afirmava que aquest era un repunt a la baixa del moviment #YoSoy132, moviment estudiantil nascut el 2012 contra l'elecció fraudulenta del president actual, Enrique Peña Nieto.

En qualsevol cas, la disputa política per la reconstrucció de la ciutat i del país continua estant en el debat públic. Segons el mateix govern federal, els danys suposen més 38.000 milions de pesos -uns 1.700 milions d'euros- però, en canvi, el Fons federal de Desastres Naturals compta amb 9.000 milions -uns 400 milions d'euros. Si la reconstrucció es traduirà en blanqueig i gentrificació dels barris afectats i anirà acompanyada de préstecs que endeutin les damnificades -com proposen Peña Nieto i Mancera-, o bé en la recuperació dels habitatges, dependrà de l'empenta que tingui el nou moviment de damnificades i el teixit social i sindical aliat. ●

Han sorgit sospites que alguns dels 40 edificis que es van esfondrar s'havien construït gràcies a llicències il·legals

Si la reconstrucció es traduirà en gentrificació dependrà de la força del moviment de damnificades

EL REGNE UNIT, ENTRE L'AGONIA I L'ESPERANÇA

El país viu una situació d'emergència social per la dificultat d'accés a l'habitatge i la pobresa energètica, agreujada per les previsions a la baixa de l'economia

Orsola Casagrande | @orsola23
Londres

La dona que obre la porta té uns 40 anys. L'edifici on viu és el típic bloc d'apartaments socials al popular barri londinenc de Hackney. És dissabte, i la dona, que és infermera, té el dia lliure. L'Ajuntament va assignar-li un petit apartament d'una sola habitació, a ella i a la seva filla de vuit anys, després d'haver estat durant un temps en un allotjament provisional d'emergència. "Era un infern -diu avui la dona-, jo i la meua filla vivíem en una habitació i compartíem el bany amb vint persones més".

Emily, com s'anomena la dona, assegura que avui, com cada dissabte, anirà al banc d'aliments. Més d'un milió de persones acudeixen amb regularitat a aquest tipus d'institucions perquè, malgrat tenir feina, els seus salaris no arriben per a comprar el menjar que necessiten mensualment. "Al principi em feia vergonya haver d'anar al banc d'aliments i demanar llaunes i pasta per a mi i la meua filla", diu Emily. "Ara sobretot em fa ràbia, perquè treballo fins a deu hores diàries i no hauria de necessitar ajuda, el meu salari hauria de ser suficient per

a poder garantir les coses que la meua filla necessita".

La història d'Emily és una dels centenars que cada dissabte, des de fa sis mesos, escolta la militància del Partit Laborista que dirigeix Jeremy Corbyn. Laboristes de base recorren els barris de la capital i de la resta del país, fent *canvassing*, una espècie de campanya directa, casa per casa.

El regidor de Hackney Deniz Oguzkanli és un conegut advocat kurd que va arribar a Anglaterra el 1994 des de Xipre, on estudiava enginyeria electrònica. Ja a Londres, Deniz va treballar en restaurants de kebab i botigues de menjar kurd, ajudat per l'àmplia xarxa de solidaritat que existeix entre el poble kurd a la diàspora. Va estudiar Dret i va treballar diversos anys en un bufet jurídic, fins que finalment va obrir-ne un de propi al mateix barri de Hackney, on resideix des de fa anys, i milita al Partit Laborista. "Amb Blair les coses no anaven bé -comenta- però la meua militància sempre ha estat relacionada amb la figura de Jeremy Corbyn, perquè sempre va donar suport als kurds, els palestins i els refugiats. Així que em vaig anar convertint, d'alguna manera, en el seu representant dins la meua comunitat, i quan en Jeremy va ser escollit secretari del Partit Laborista, per a mi, el més natural va ser comprometre'm encara més amb l'activitat del partit".

Hackney és un barri multiètnic i multicultural. Sempre ho ha estat. Un bastió tradicional del laborisme, fins i tot quan Blair travessava els seus pitjors moments. Durant l'última campanya electoral de l'any passat, la militància laborista va organitzar la campanya *Hackney on tour* (Hackney de gira), i va anar a ajudar altres activistes en zones menys segures per garantir els millors resultats per a Jeremy Corbyn. El líder socialista desperta simpaties i estima entre les treballadores i els sectors menys afavorits: una de les raons fonamentals és la coherència i el llarg i pacient treball que ha realitzat per construir una alternativa clarament d'esquerra dins del laborisme. "Hem intentat reconduir el laborisme cap al que avui és: un partit que treballa a favor d'un país incliusiu, no només per a uns pocs. Un partit que vol un país que inverteixi la seva riquesa, en què tots puguin tenir millors oportunitats", assegura Seumas Milne, experiodista de *The Guardian*, i actual responsable de comunicació del partit.

L'habitatge, el gran problema

"Quins són els principals problemes en aquest bloc?", pregunta Michael, un jove militant que també forma

part del moviment Momentum. La dona que havia entreobert la porta ara l'obre completament i podem veure una sala convertida en una espècie d'habitació d'hostal, amb dues lliteres. "Aquí dormen els meus quatre fills", explica la senyora Margaret. L'altra habitació és la que ella ocupa. Els quatre fills treballen, però no poden pagar un lloguer. A Londres, el problema de l'habitatge és una barrera permanent. Llogar un apartament d'una habitació en aquesta zona pot costar de 1.000 a 1.200 lliures mensuals (entre 1.120 i 1.350 euros), als quals cal sumar les despeses d'aigua, llum i gas.

Segons un estudi recentment elaborat per la Universitat de Cardiff, el 60% de població britànica en situació de pobresa viu en nuclis familiars on almenys un membre treballa, un risc especialment alt per a famílies que viuen en habitatges llogats a particulars. La recerca afirma que el risc de pobresa per a persones adultes en famílies treballadores ha augmentat en un 25% durant la darrera dècada. La situació ve afavorida per una suma de factors: salaris baixos, pujada dels preus dels lloguers, reducció de les ajudes públiques els darrers anys i un darrer element clau, el fet que sovint la manca d'estructures públiques per a la cura dels infants obliga a un dels adults a estar-se a casa.

Michael ressalta que, a més, "hi ha molta pobresa energètica", de manera que nombroses persones no poden cobrir les despeses de calefacció. La conseqüència són cases gelades en un hivern proper que es preveu especialment fred. Segons l'ONG National Energy Action, al voltant de quatre milions de llars al Regne Unit es troben en situació de pobresa energètica. A més, l'organització calcula que per a més d'un milió de famílies es generaria un dèficit de 9.000 lliures anuals si es decidissin a cobrir totes les necessitats bàsiques. La situació és especialment greu a les zones rurals, on l'eficiència energètica de les cases és menor i també ho és l'accés a energies més econòmiques.

Momentum és un moviment social de base que involucra més de 31.000 persones directament, i 200.000 més que contribueixen a la seva existència. Els 170 grups locals que el componen van cobrar una especial rellevància durant la campanya electoral de 2015. "Estem obstinats -diu Michael- a articular el moviment de campanya per tal de mobilitzar la gent per aconseguir que el laborisme arribi al Govern". Per això, la campanya casa per casa dels dissabtes no només està centrada en les eleccions municipals de maig del proper any. "També fem una campanya nacional -afirma Deniz- perquè vo-

Hackney és un barri multiètnic, bastió del laborisme, fins i tot quan Toni Blair travessava els seus pitjors moments

Jeremy Corbyn desperta simpaties i estima entre les treballadores i els sectors menys afavorits

lem estar preparats, ja que el Govern de Theresa May pot caure en qualsevol moment”.

I és que la situació social del país és realment greu. A l'emergència nacional que suposa que moltes persones no tinguin possibilitats de cobrir un lloguer, s'hi suma la pràctica de desnonaments violents per part del Govern. “Hi ha molta desesperació”, sentència Michel.

I les previsions que acompanyen el que probablement serà el pressupost més retrògrad dels últims temps són fosques, assegura l'economista Michael Burke. Precisament, en la presentació del pressupost per al període 2018-2019 al Parlament el passat 23 de novembre, es va donar a conèixer la caiguda a la baixa de la previsió de creixement per als propers exercicis, marcats, a més, per la incertesa del Brexit.

La realitat és que la “política d'austeritat” promoguda pel Govern conservador no només no ha funcionat sinó que ha disparat la pobresa. No és casualitat que l'Institute for Financial Studies, un *think tank* de la mateixa dreta, hagi previst que els estàndards de vida al Regne Unit l'any 2023 seran més baixos que els del 2008. Un informe de la Resolution Foundation posterior a la presentació dels pressupostos advertia a la ciutadania britànica que experimentaran la caiguda en els nivells de vida més prolongada dels darrers 60 anys.

La proposta de McDonnell i el laborisme és “fomentar [que el govern demani] préstecs per a inversió i així equilibrar les despeses en camps com la salut i l'educació, que actualment es mantenen fonamentalment gràcies als impostos”, resumeix Seumas Milne. En un moment en què els tipus d'interès estan en mínims històrics, l'economista Michael Burke afirma que la proposta laborista, que ha estat durament criticada pel sector conservador, parteix de la idea que “l'efecte conjunt de préstecs a baix interès i inversions que generin majors ingressos que els impostos significaria que, de fet, els préstecs es pagarien sols”. És a dir, alguna cosa així com invertir directament en la gent comuna.

La disparitat entre la realitat social del país i l'entusiasme i l'obstinació militant que s'organitza entorn de la figura i propostes de Jeremy Corbyn i el seu Govern “a l'ombra” és evident. La percepció als barris populars és que la gent té ganes de participar, que alguna cosa ha canviat en la manera de fer política i assumir compromisos. Corbyn i el seu ministre d'Economia a l'ombra, el diputat John McDonnell, ho han repetit durant la passada campanya electoral: cal retornar a la gent la il·lusió de fer política, la ciutadania ha d'apropriar-se del dret a decidir. Caldrà veure si això es tradueix en un canvi de cicle polític al Regne Unit en un moment històric. ●

El risc de pobresa per a persones adultes de famílies treballadores ha augmentat un 25% en una dècada

L'austeritat del govern de Theresa May no només no ha funcionat sinó que ha disparat la pobresa

GIR NEOLIBERAL A L'AMÈRICA LLATINA?

En cas de victòria de Sebastián Piñera a les eleccions generals de Xile, juntament amb Macri a l'Argentina i Témer al Brasil, es consolidaria un bloc amb polítiques capitalistes al sud del continent

L'anàlisi de Meritxell Freixas | @MeritxellFr
Periodista

La primera volta de les eleccions presidencials que es van celebrar a Xile el 19 de novembre va deixar poques sorpreses. La segona volta l'afrontaran els dos candidats de les coalicions majoritàries: la dreta de Chile Vamos, liderada per l'empresari i expresident (2010-2014) Sebastián Piñera, i el centreesquerra de Fuerza Mayoría, encapçalat pel periodista Alejandro Guillier, que, si resultés l'escollit, donaria continuïtat a l'agenda de l'actual presidenta Michelle Bachelet.

En la disputa per la presidència xilena, el gran titular va ser la dèbil victòria de la dreta. Piñera esperava declarar-se guanyador en primera votació o, almenys, obtenir el 44% de vots que li entregaven les enquestes, però es va haver de conformar amb un 36,6%. De fet, el seu equip de campanya havia preparat un gran esdeveniment per celebrar el que esperaven que fos una claríssima escombrada electoral. Un triomf rotund, però, que mai no va arribar. A última hora, l'organització va suspendre el xou i, després d'una breu compareixença i uns quants càntics de celebració, militants i persones seguidors del partit van desfil·lar cap a casa.

Per a Alejandro Guillier, la cosa no va ser gaire millor. La diferència amb la tercera opció, l'emergent Frente Amplio, un bloc de dotze partits i moviments d'esquerra inspirat -entre d'altres- en el Podemos de Pablo Iglesias, va irrompre amb força. La seva candidata, la periodista Beatriz Sánchez, va quedar-se a només dos punts de Fuerza Mayoría, que va aconseguir un 22% dels suports. L'èxit de la nova formació es va traduir també al Parlament, on van passar de 3 a 20 diputades.

El panorama que es dibuixa després de la primera volta és incert i el recompte final es preveu ajustat. Les possibilitats que Sebastián Piñera es proclamï guanyador dependran de la participació -que el 19 de novembre va ser del 47%, quatre punts menys que a les anteriors presidencials-, i de les ganes que tinguin els *frenteamplicistes* d'apostar pel mal menor i, a través del vot útil, designar Guillier president de la República.

El viratge polític a Xile paraltzaria el tímid procés de reformes que Bachelet ha impulsat en el seu mandat

Tot i això, les possibilitats que la dreta xilena s'instal·li de nou a La Moneda són reals. Si fos així, el viratge polític paraltzaria el tímid procés de reformes que Bachelet ha impulsat durant la seva administració i donaria pas a allò que l'empresari ha definit com "la segona transició". L'eufemisme amaga un pla a llarg termini, pensat per a dues o tres legislatures, i enfocat a promoure el desenvolupament i els índexs de creixement sota la lògica neoliberal.

A escala regional, l'arribada de l'empresari al poder confirmaria el final de cycle progressista a Sud-amèrica que ha acabat amb el kirchnerisme a l'Argentina i el govern de Dilma Rousseff al Brasil. Piñera sumaria forces amb Mauricio Macri i Michel Temer en un bloc totalment alineat a prioritzar l'obertura i la connexió entre les economies de les potències centrals per sobre de l'enfortiment i la integració regional.

La clau, el 2018

A nivell macroeconòmic, *l'efecte Piñera* no suposaria cap canvi rellevant. La postura de Xile en els diversos organismes internacionals, com Mercosur, l'Organització d'Estats Americans (OEA) o la Comunitat d'Estats Llatinoamericans i del Carib (CELAC), és la que ha mantingut com a

membre de l'Aliança del Pacífic -formada, a més, per Colòmbia, Mèxic, Perú i Panamà- i que té com a pilars fonamentals el lliure mercat, l'impuls del comerç i l'obertura cap als països asiàtics.

De fet, la sintonia de Bachelet amb el centredreta regional en termes comercials s'ha evidenciat encara més després del triomf de Donald Trump als Estats Units i les seves ambicions proteccionistes. En aquest context, l'arribada de Piñera tan sols acceleraria el procés d'obertura comercial i d'inversions que, des de fa mesos, es cuina a les principals cancelleries del continent.

Qui segurament no s'alegraria d'un eventual retorn de l'expresident al poder serien Bolívia i Veneçuela, sota el lideratge d'Evo Morales i Nicolás Maduro, respectivament. "Quedaran en posició de debilitat perquè els altres governs regionals intentaran pressionar i insistir que les polítiques socials impulsades per aquests països afecten el creixement", sosté l'analista internacional de la Universitat de Xile, Max Quitral.

El pròxim 17 de desembre, Xile celebrarà una segona volta, que podria consolidar el final del cycle progressista a l'Amèrica Llatina iniciat per Hugo Chávez a Veneçuela i Luíz Ignacio Lula da Silva al Brasil a finals dels 1990 i principis dels 2000.

La resposta definitiva, però, arribarà a partir de 2018. L'any vinent Brasil, Mèxic, Colòmbia, Costa Rica, Paraguai i Veneçuela convocaran eleccions presidencials. En total, un 75% de la població llatinoamericana serà cridada a les urnes.

El retorn de Lula al Brasil -que lidera les enquestes, tot i que la seva candidatura dependrà de si la justícia brasilera confirma la seva condemna per corrupció-, una eventual victòria del chavisme -probablement liderada per Maduro- i el triomf que, de moment, els sondejos pronostiquen per al candidat de l'esquerra mexicana Andrés Manuel López Obrador i la seva nova formació Morena, són les esperances que de cara al 2018 podrien fer reflotar l'esquerra llatinoamericana. ●

Cultures de la mort

La fi de la vida arriba en el moment en què el cos abandona les funcions biològiques necessàries. En aquest llindar entre l'existència o no de la persona, la humanitat empra ritus de comiat

Anna Celma | @Acelmamelerero

En l'instant en què morim s'inicia la pertinença a una altra categoria cognitiva i cultural. Per qui guarda el cos de la persona finida, els ritus de pas per marcar aquesta transició es posen en marxa. Els rituals funeraris són un dels elements per mesurar la intel·ligència col·lectiva d'una espècie -de fet, alguns animals no humans tenen conductes que respondrien a ritus funeraris envers els seus morts. Els primers patrons homínids de comportaments funeraris coneguts daten de 300.000 anys enrere, al paleolític mitjà, coincidint amb l'aparició de l'*Homo Neanderthalensis*; molt més d'hora que les primeres conductes religioses que s'hagin pogut reconèixer, datades 30.000 anys enrere. Abans de(l)s Déu(s), vingué la Mort.

Un ritu funerari és tota acció voluntària envers la persona morta, sigui per memòria, respecte o per evitar que retorni. Per l'arqueòloga i antropòloga Bibiana Agustí, els ritus reflecteixen els gestos dels vius i com aquests entenen l'univers en què viuen: "Les tries d'imatges, materials, estructures, espais, robes... Totes les accions al voltant del difunt demostren com viuen els seus contemporanis".

Al l'Occident del capitalisme global, el concepte etnològic de *ritu de pas* ha quedat relegat a un fantasma primitivista, teòricament forà al present. Però l'ésser humà, per viure en societat, ha de passar aquests ritus: incomplir-los, voluntàriament o no, comporta càstigs socials. Un ritu de pas és aquell que es fa quan un individu transita d'un grup o d'un estat social a un altre. Per exemple, de la infància a l'edat adulta.

O de la solteria al matrimoni. Implica un canvi significatiu en el seu estatus, una revolució a petita o gran escala. Sense el reconeixement del grup social, aquest pas no es fa. Com a tal, la mort és el darrer gran ritu de pas, a mans de qui deixem enrere.

De les cases a les funeràries

A principis del segle xx, als Països Catalans la vetlla de la persona difunta es feia a casa. Eren les dones de la família o les veïnes qui abillaven els cossos. Això concordava amb el seu paper central en les tasques reproductives i de cura, també en els darrers moments. Hi havia una llarga tradició de normes i comportaments socials heretats de les generacions anteriors, tant per qui passava el dol com per qui hi convivia. "Les dones vestien el difunt, preparaven la sala de vetlla, cuinaven el menjar i les begudes per a qui visités el mort, rebien les visites... Amb la professionalització de les vetlles això ha desaparegut", relata Bibiana Agustí.

Al País Valencià es feia un ritu funerari cristià molt específic. Marina Sánchez, de Cooperació, ens parla de la dansa del vetllatori, un ball que es feia en les morts d'*albaets*, infants menors de set o vuit anys. Els orígens no són clars, però es té constància d'aquest ritual des del segle xvi. Per la zona on se celebra, podria tenir arrels àrabs o ibe- »

» res. Les estrofes de la dansa celebren com l'ànima de l'infant ha arribat al cel convertida en angelet i fan una crida a tota la comunitat per trobar-se i acompanyar-se en el ball. Avui dia, aquestes cançons ressonen recuperades per artistes com Pep Gimeno "Botifarra" o Maria Arnal, però han quedat desterrades de la pràctica.

El creixement de les urbs, la massificació poblacional i el pas de petits a grans cementiris van distanciar els ritus fúnebres de les ciutats. També en l'imaginari i en les converses, fent de la mort un tabú i, a voltes, un tràmit. "La nostra societat està orientada a les coses de la vida", explica Agustí. "Les empreses s'han cuidat de tenir el monopoli sobre la mort. Totes les fórmules que abans es feien des de les famílies, parròquies o confraries han quedat arraconades. Ha passat de ser quelcom local, molt pròxim, a ser quelcom industrial, deslocalitzat", argumenta Agustí.

Des de 1997 les funeràries estan liberalitzades a l'Estat espanyol, l'únic país de la Unió Europea on el servei era públic. A Catalunya, segons un informe de l'Autoritat Catalana de la Competència, hi ha 294 tanatoris que disposen de 814 sales de vetlla; d'aquests, 150 són de titularitat pública però, malgrat això, la majoria són de gestió privada. Pel que fa a les funeràries, només en territori català n'hi ha 63. Els grups empresarials més grans del sector són Mémora i Última, que representen junts el 30% del mercat.

Tot i el creixement poblacional, amb la reducció considerable des dels anys 50 de les defuncions i l'allargament de l'esperança de vida, la mort ha passat a semblar un fet llunyà, inexistent, aliè a nosaltres, fins que apareix. Com que no hi ha una tradició compartida ni explícitem què volem que es faci quan morim, sovint s'acaba assumint el *pack* funerari dels tanatoris com la resposta lògica. "La mort és un tabú. Als infants, per exemple, sovint no se'ls en parla", explica Agustí.

En la línia de fer de la mort un tràmit, també hi ha com s'entén el dol avui dia. D'una banda, els tempos socials i les normes rituals s'han anat desdibuixant en el temps, descriu Agustí. De l'altra, el model de societat de consum capitalista és incompatible amb un dol reposat que posi per davant les cures o necessitats personals. Per llei, només tenim tres dies de permís en cas de mort pròxima. Sumat a l'obligació de procedir a una inhumació o incineració del cos abans que passin 72 hores, tot plegat accelera, i molt, els deures a complir en un temps limitat.

"Potser les xarxes socials són el nou espai del dol", es planteja Agustí, "és on les persones fan la vetlla, on donen les condolences i on s'anuncia la mort dels éssers pròxims com a espai públic". Sense límits de temps, sense estar condicionat per horaris d'obertura al públic ni per la quantitat de diners que es poden invertir en la cerimònia. Per Sánchez, els dols personals i els ritus durant molts anys han estat presents a l'escriptura, a les danses, la música i les cançons -un tema que s'ha anat esvaint de l'imaginari social.

Però, malgrat aquesta voluntat d'estandarditzar, hi ha altres maneres de viure la mort. "La mort és quelcom molt original i personal, dependrà de com hagi viscut la persona", ens explica Marina Sánchez. Ho coneix bé, perquè va perdre la seva mare després d'una malaltia llarga i el procés d'acomodar-se'n va anar acompanyat de la decisió de protegir les voluntats maternes respecte com viure i com marxar. Arran d'aquest dol, va crear un grup de suport mutu anomenat Dolçor per a persones que es trobaven en processos similars. Per ella, la mort ens planteja una pregunta cabdal: com volem viure?

"La marxa de la mare va ser un comiat en comunitat a Alacant, li vam dir adéu les persones amb qui va fer vida". Alhora, raona que "si bé les funeràries no tenen present aquesta individualitat i reclouen la mort a l'àmbit privat, sí que són espais que permeten la trobada i la cerimònia". Sánchez es pregunta, però, com canviaran en el futur aquests ritus i si se seguiran fent comiat en una societat que gira l'esquena a la mort.

"Això passa perquè és difícil tenir espai per permetre mostrar que

Amb la reducció considerable des dels anys 50 de les defuncions i l'allargament de l'esperança de vida, la mort ha passat a semblar un fet llunyà

som
vul-
nera-
bles. En
una soci-
etat capita-
lista, el cos ha
de ser productiu,
ha d'estar bé, és el
cos-màquina. Gira l'es-
quena a les vulnerabili-
tats, tant pròpies com alie-
nes. Per això s'invisibilitzen
i no es valoren ni les tasques
de cura ni les persones que les
reben. Falten maneres col·lectives
de viure i d'expressar els dolors", ar-
gumenta Sánchez, siguin emocionals
o físics.

La diferència que trenca l'estandardització

A mesura que es reivindica un reconeixement a la diferència i a la multitud de cultures diverses que conviuen en territoris catalans, els cicles de la vida i de la mort s'omplen d'aquestes diferències. Les funeràries s'han vist obligades a revisar la burocratització del tractament dels difunts. Persones d'orígens o religions diverses no tenen les mateixes expectatives i necessitats envers les fúnebres. També ha crescut la demanda de comiats laics.

Enguany, la Generalitat de Catalunya i l'empresa Mémora han publicat la *Guia sobre celebracions funeràries de creences i conviccions* -escrita per 22 homes-, que recull més d'una desena de religions i les pràctiques funeràries associades. Sense comptar les tres grans religions monoteistes, les tradicions budistes, hinduistes o sintoistes guanyen pes als Països Catalans. Algunes de les necessitats d'aquests credos han sacsejat una mica l'espai asèptic dels tanatoris, però, així i tot, sovint es troben amb dificultats per complir les seves tradicions. Per exemple, alguns rituals demanen que el taüt el transportin les persones pròximes al difunt -quelcom que en territori català no es fa, perquè el trasllat s'efectua amb cotxe fúnebre.

L'ús de la música o del silenci, colors, blanc o negre, l'abast de què es considera el cercle d'intimitat, el temps que duri el comiat -hores, dies, setmanes-, si l'ànima és present, ha marxat o mai no ha existit... Tot plegat estableix un univers plural i divers d'idees, sentiments, actes i gestos al voltant de la mort que reflecteix, com diu Bibiana Agustí, la societat en què vivim els vius. I és la vida, a la fi, qui s'obre pas en els darrers comiats. ●

Orígens pagans de les tradicions catalanes

Hem heretat una enorme barreja de cultures de les diverses poblacions del Mediterrani amb la influència de les religions monoteistes, com ara l'enterrament -fins a l'expansió de la creença en la resurrecció de la carn, una de les pràctiques més esteses era la cremació. Avui, amb la manca de sòl on inhumar els nostres morts, torna a créixer la xifra d'incineracions. Un fet que especialment ha marcat el territori ibèric va ser la voluntat del cristianisme de substituir tot l'imaginari pagà. Les grans festes cristianes es van desenvolupar seguint els calendaris pagans, apropiant-se de mitologies alienes passades pel sedàs de la seva cosmogonia; sobretot l'antic calendari pagà cèltic dels sabats. Per exemple, en substituir Beltane (1 de maig a l'hemisferi nord) i Litha (21 de juny a l'hemisferi nord), l'Església va imposar la celebració del maig com a mes de la Verge Maria i el 24 de juny com a Sant Joan. Però elements cabdals d'ambdues celebracions, com són les ofrenes florals i el foc com a eina de purificació, van persistir revisats. A la tardor, el dia de Tots Sants coincideix amb el Samhain, festivitat gaèlica (que també prové del calendari dels sabats) que marca el final de l'estació de collites i el principi de l'hivern. Del 31 d'octubre a l'1 de novembre s'obria un llinar entre els dos mons -dels vius i dels morts- on les fronteres resultaven difuses. Calia protegir-se dels difunts, però també retre'ls homenatge per evitar-ne la fúria. Encara avui, els dies previs i posteriors a Tots Sants són jornades de visita a cementiris i tombes. A Mallorca, durant la Nit de les Ànimes s'encenien espelmes i altres flames, a l'interior de ceràmiques o fruites estacionals, com les carabasses. De fet, les ofrenes mortuòries, immediatament després de la mort o durant anys, són un element comú a moltes cultures i religions d'arreu del món. Això ressona amb la festa anglosaxona del Halloween. No hem heretat, però, disfressar-se d'éssers sobrenaturals per protegir-se dels esperits que vaguen aquestes nits liminars. A l'Estat espanyol, "l'Església va irrompre a les cases i va arraconar les dones dels ritus funeraris. Ho va fer en aquells moments en què volia vigilar que a les vetlles no hi hagués elements pagans. Tradicions com pagar el preu del viatge a Caront posant monedes als ulls dels difunts. El que sí que ens ha quedat com a elements residuals i acceptats són espelmes i ofrenes vegetals", relata l'arqueòloga Bibiana Agustí.

malalletra

Esquerdar la identitat per cuidar-nos

El relat de Blanca Llum Vidal | @BlancaLlumVidal

Voldria pujar al carro de totes aquelles que, entremig d'aquesta bromera repressiva i d'aquesta bromera de solidaritat i d'amor, s'han alçat per dir *cuidem-nos*. Ho fa a *Crític* Judit Pastor. Ho fan a les xarxes tantíssimes altres i ho fa la gent que s'abraça pel carrer i la que comparteix una sopa o un silenci. Voldria pujar-hi amb l'obra de Víctor-Català-Caterina Albert (1869-1966) a la mà. Perquè llegir-la és cuidar-se. Cuidar-se per la banda difícil, per la banda severa o per la banda d'un turment que fa mal, però allibera. El desplegament de violències, opressions, desigualtats, vulnerabilitats i injustícies que aquesta obra conté no sembla sinó una palanca dirigida a somoure, a fer capitular prejudicis, a proposar mudes, trans-formacions.

Llegir aquesta dona és, entre d'altres, fer escac i mat a la identitat fixa: sí, en un primer moment, Víctor Català va encobrir Caterina Albert per poder escriure el que li donava la gana, Víctor Català i Caterina Albert ràpidament van conviure plegades i a la llum de tothom (el misteri del pseudònim va durar uns mesos, només, i ella va triar conviure sempre més amb dos noms i dos gèneres). Sí, com diu Arnau Pons, el gran problema del *queer* és que s'esmicola si se'n parla des d'allò *queer* (perquè *queer* és allò que esberla la mateixa noció d'*identitat*), l'obra de Víctor-Català-Caterina-Albert mostra l'absurditat de l'essència i, *avant la lettre* i en el replà de la vida (no del concepte), esdevé una obra creadora d'esquerdes. Un exemple: en el moment en què va pensar que calia parlar de feminisme, ho va fer fent que un senyor mirés d'arrabassar la bena dels ulls a un altre senyor:

La revolució femenina contra l'esclavatge, contra la supeditació, que anys ha furgava orbament, a tall de taup, pel subsòl de la consciència universal, acabava de pujar a flor, d'arribar sobtadament a la llum, mercès al cataclisme. Ara ja no és una força orba, sinó una força, senzillament, [...] que planteja problemes mai formulats fins ara, que ens imposen la necessitat de solucions [...] d'equilibri. Tot lo que creixin, amb la gimnàstica del vol, les ales incipients i impacients de la dona, minvaran les de l'home, fins a tornar-se veritablement pariones les unes de les altres.

“Diàleg prismàtic”, *Jubileu*, 1951.

Un altre exemple: quan l'home que va ser el primer d'arborar la bandera vermella des del balcó de la Casa de la Vila; quan l'home que es va exiliar deixant dona i fill sense ni tan sols avisar; quan l'home, al cap dels anys, torna a casa amb dues criatures petites a la mà; quan l'home li demana perdó i li demana si poden viure *tots junts*, ella, serena i sense respondre ni al prototip de submissió ni al prototip de revenja, li diu que sí, però que *tots junts* no és només el fill que tenen en comú i els nous fills d'ell, sinó una realitat encara més àmplia: durant l'absència, ella, que va decidir no avorrir-se ni plorar més del

/ FRANÇOIS PAGÉS

compte, també va tenir un altre fill. I, en un esclat d'amor lliure i de comprensió subversiva, així acaba el conte:

¿Fou que recularen temps enllà, vers les èpoques originàries, en què no s'havien inventat encara per a les ànimes senzilles els paranys de les convencions, o bé que saltaren, d'una gambada, cap als temps a venir, durant els quals hagin aquelles pogut passar de moda i no constitueixin, en relació a certa mena de problemes, cap nosa insalvable?... [...] Jo sols puc dir-te que, ara com ara, [...] viuen en santa pau i harmonia, enronrats dels quatre fills, els quals mengen com un mal gra i ja van a estudi. “Honni soit qui mal y pense”, *Vida molta*, 1950.

Llegir aquesta dona també és trobar-se, en poc més d'una pàgina, *xiripa*, *tinglado* i *cotarro*. Per alguns catedràtics, això mostra l'actitud repatània (sic) de l'autora, que tria això i no dir, per exemple, *casualitat*, *embolic* i *olla de grills*. Per alguns catedràtics, la tria de Víctor Català va ser irresponsable perquè Pompeu Fabra, compromès amb el catalanisme polític de l'arc esquerre, mirava de posar ordre a una llengua històricament maltractada. La tria de Víctor Català seria, des d'aquesta perspectiva, una tria matussera que no destria el gra de la palla i que podria arribar a espetegar, diuen, en el català de Ciutadans (sic).

Certament, Víctor Català es va oposar a Fabra. I ho va fer perquè la seva divisa era la llibertat i perquè va trobar que aquesta divisa s'acordava més amb la rauxa del *Diccionari Català-Valencià-Balear* de mossèn Alcover, que caminant i escoltant, tot ho recull (des del pescador fins a Ausiàs March, des de Girbal Jaume fins a la pagesa), que no pas amb el pragmatisme assenyat de les *Normes* i del *Diccionari* de Fabra. De seguida, però, les obres de Víctor Català van passar pel sedàs dels correctors que tenien Fabra a la mà i no va fer escarafalls, ella. Va seguir.

De lluny estant, llegir *xiripa*, *tinglado* i *cotarro* en poc més d'una pàgina, a banda de respondre a una estricta qüestió de versemblança, representa un nou gest de llibertat i no de dogma; perquè dogma, ho deia ella, equival a minva i equival a mort. Barrejant *súmmum* i *comble* tan fina i tant panxa, en Víctor Català el *queer* també passa a la llengua. Si pel camí de Ciutadans s'arriba a la desaparició del català, pel camí de la puresa lingüística que, com a reacció, demanen alguns catedràtics, fàcilment es conflueix amb un altre camí: el de les grans atrocitats del segle xx.

Com s'ha dit de *La mort i la primavera* de Mercè Rodoreda, lectora eminent de Víctor Català, l'obra en bloc d'aquesta darrera pot ser, també, una obra sobre la sedició. Ho pot ser en la mesura que, ferida de realitat i filla d'un món excloent, masculí i arbitrari, la seva escriptura s'encamina a assenyalar carregues i a aixecar-les (sobretot les que afecten els més vulnerables), a eximir del compliment d'obligacions ancestrals i cruels, a fer-se enfora del buf del destí i del baf de puresa, a observar ben arran els cataclismes humans i polítics i, vivint-los ben endins, mirar d'aprendre a cuidar-nos. ●

Martha Ackelsberg

MUJERES LIBRES

El anarquismo y la lucha por la emancipación de las mujeres

www.viruseditorial.net

VIRUS

ressenyes

Biografia per continuar resistint

Gemma Garcia | @gemma_g_fabrega

“La vida d’un no cap Len la vida d’un, sinó en la vida de molts.” La frase de Feliu Ventura que obre el llibre *August Gil Matamala. Al principi de tot hi ha la guerra* és una declaració de principis. Anuncia la història, les històries i la Història en què et submergeix el relat d’una vida, d’un temps i d’un país.

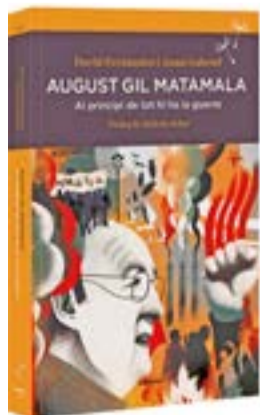
David Fernández i Anna Gabriel aconsegueixen cosir les costures -els marges- d’un context polític que arrenca amb la guerra i clou en ple segle XXI, amb l’Estat espanyol ensenyant les urpes de nou. Si hi ha biografies que són personalistes i aïllades, aquesta és col·lectiva i contextualitzada. Posa en primer terme les arrels que ens fan ser i els entorns polítics i socials que ens fan créixer: la família, Sallent, la universitat, el PSUC, l’autonomia obrera i l’independentisme d’esquerres.

És el 1960, quan la trobada d’August amb Gregorio López Raimundo del PSUC en un pis de la perifèria de París marcarà la seva trajectòria professional i militant. Aquest fill d’un republicà exiliat esdevé advocat laboralista per la causa i comença a viure -diu Julià de Jòdar al pròleg- com “un talp que dissimula a ple dia, amb terregada jurídica, els forats del túnel obert de nit per la seva tribu”.

La vida d’August, i de tantes altres persones que

també hi apareixen, corre -també clandestinament- per tres anys de República, tres de guerra, 39 de dictadura i 39 de democràcia formal. Gran part, la dedica a defensar drets davant el Tribunal de Orden Público, l’Audiència Nacional espanyola o el Tribunal d’Estrasburg. I el fil invisible que cavalca la novel·la és el de la coherència, que l’arriba a empènyer a abandonar el partit el 1968: “Deixo el PSUC pels mateixos motius pels quals vaig entrar: és a dir, perquè em considerava comunista”.

Embolcallat amb delicadesa per Sembra Llibres, el llibre conté tot el *pes de la història*: frases, versos i cançons, fotografies precises en blanc i negre, cronologies escrites a mà per Fernández i vells documents -que inclouen una gran troballa: la fitxa processal de la Capitania General contra el seu pare. Una obra d’art d’història i coherència que convida a continuar resistint. ●

LLIBRE
August Gil Matamala.
Al principi de tot hi ha la guerra
Autoria: David Fernández i Anna Gabriel
Editorial: Sembra Llibres, 2017
Pàgines: 435

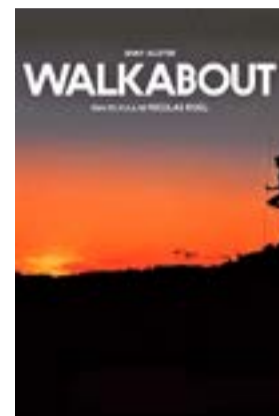
Iniciació a la vida i la mort al desert australià

Ignasi Franch | @ignasifranch

Una de les pel·lícules més recordades del nou cinema australià dels anys 70 va ser dirigida per un realitzador anglès. *Walkabout*, el segon llargmetratge de Nicolas Roeg, ja incorporava el gust per un muntatge creatiu que caracteritzaria les posteriors *Amenaza en la sombra* o *Contratiempo*. Al film s’explica la història d’una adolescent anglesa i el seu germà petit, les quals, després d’un esdeveniment traumàtic, acaben perdudes al desert. Durant el seu vagareig, es trobaran un aborigen en ple ritu solitari d’iniciació a la maduresa.

Roeg, un brillant director de fotografia, retrata acuradament la

fauna autòctona, la bellesa i també la duresa de la vida. *Walkabout* té quelcom de conte agre-dolç basat en la nostàlgia de la vida natural i el menyspreu dels colons i de la vida urbana. Potser algunes contraposicions d’imatges reforcen aquesta idea de manera massa òbvia. En conjunt, però, s’ofereix una experiència emocionant i trasbalsadora: el memorable simulacre filmic d’un viatge iniciàtic, basat en petites anècdotes, actuacions convincents i un treballat dispositiu estètic. Al rerefons, resta una mirada lacònica a diverses incomunicacions, incomprendiments, crueltats i petits misteris psicològics sense resoldre. ●

BLU-RAY
Walkabout
Director: Nicolas Roeg
Guionista: Edward Bond, sobre la novel·la de James Vance Marshall
Durada: 100 minuts
Editora: Regia Films

Manual sobre les arts de carrer

Albert Alexandre | @AlbertAlexan

Una preposició ho canvia tot. Quina diferència hi ha entre les arts de carrer i les arts al carrer?

El llibre *El carrer és nostre*, publicat per Raig Verd i escrit per Aída Pallarès i Manuel Pérez, és una reivindicació de la primera d’ambdues expressions. Les seves autores fan visible una forma de fer art específica -la que es produeix fora de les nostres cases- que té un gran potencial democratitzador.

Aquestes pàgines, a més de definir, funcionen a manera de recorregut i reflexió.

Recorregut: *El carrer és nostre* és un manual d’història fonamental per entendre les arts de carrer

des de finals de la dictadura fins als nostres dies; des del seu ressorgiment com a resposta a un context d’ofec, fins al seu lent declivi després dels Jocs Olímpics de 1992, que les ha convertit en “les arts al carrer”.

Reflexió: Les pàgines dedicades a fenòmens com Els Joglars, Tàrrrega o Kamchàtkà s’alternen amb textos escrits per Manuel Delgado o Maria Buhigas, entre d’altres, que ens interroguen sobre com és el món teatral a Catalunya i quin és el model de ciutat que s’ha anat gestant en les últimes dècades. Una escena precària i uns carrers cada cop menys per viure’ls i més per consumir-hi. ●

LLIBRE
El carrer és nostre
Autoria: Aída Pallarès i Manuel Pérez
Editorial: Raig Verd, 2017
Pàgines: 224

Anna Boyé,
antropòloga
experta en societats
matriarcals

“El matriarcat ens acostava a la societat ideal”

Àlex Romaguera | @AlexRomaguera

No existeixen les societats perfectes, però algunes s'hi apropen molt. Anna Boyé posa d'exemple les comunitats matriarcals que funcionen en determinats indrets del planeta. La majoria s'ubiquen en l'àmbit rural i són de difícil accés, si bé mai perden el contacte amb l'exterior. Per aquesta antropòloga, són un excel·lent mirall de què significa viure en harmonia amb l'ecosistema i els individus que les integren. “Quan els explico que a Occident hi ha homes que agredeixen les dones, no s'ho poden creure”, comenta Boyé. A diferència del model patriarcal, allà la dona és reconeguda com la figura que arbitra la convivència a través del pacte i la humilitat. “En conèixer-les, t'adones que les societats occidentals són molt arrogants, mentre que els matriarcats es cuiden entre si i actuen de manera generosa”. Per fer visibles aquestes realitats, Anna Boyé ha elaborat el projecte Matriarcados (www.matriarcados.com), un recorregut fotogràfic i audiovisual que aviat arribarà a les escoles, mentre treballa en un documental i un llibre relacionat amb unes experiències que, de manera pacífica, practiquen l'equitat i el respecte mutu.

D'on ve el teu interès per les societats matriarcals?

Ara fa uns catorze anys, mentre feia un reportatge dedicat al paper de les dones en les religions, vaig tenir l'oportunitat d'anar a la ciutat de les vídues, Vrindavan. Una població de l'Índia propera a Nova Delhi on arriben les dones de les castes més baixes que són abandonades quan enviduen. Veure-les pul·lulant pel carrer i abillades de blanc em va colpir tant que vaig fer antropologia per indagar si existien realitats on la dona té un rol ben diferent. I així vaig conèixer les comunitats matriarcals.

Què en destacaries?

T'ajuden a entendre com ets. Ho vaig experimentar al Perú, durant el viatge per visitar la nació q'ero. A causa del mal d'altura, em vaig trobar tan malament que creia que em moria. Doncs gràcies a la medicina xaman em vaig guarir després de tres sessions, en la darrera de les quals em van reactivar l'ànima a través del cap i els canells. Allà vaig comprovar que, a més del cos, cal cuidar l'ànima, que al capdavant ho dirigeix tot.

El seu concepte de vida s'escapa dels paràmetres que coneixem?

Exacte. Així com a Occident impera la precisió i ens preocupem pels béns materials i què farem en el futur, allà tot gira entorn del present i del ser. M'hi vaig trobar amb els minangkabau, situats a l'oest de l'illa de Sumatra (Indonèsia), on les dones avantposen pactar amb els homes en lloc de presumir de les terres que han heretat.

Es limiten a interioritzar el valor de l'existència?

Hi donen tanta importància que dediquen unes hores a la contemplació. M'ho explicava la matriarca de l'ètnia mosuo, una comunitat situada a la vora del llac Lugu, a la Xina. Cultiven la terra i proporcionen aliments al grup, però destinen molt temps al gaudi espiritual. Per a ells, la pau és la felicitat i el benestar màxim.

I quan han de gestionar els conflictes, quins mètodes utilitzen?

És curiós, perquè com que no conceben les emocions negatives, eviten que aflorin, i en cas que ho facin, les dirimeixen en comunitat. És el cas dels bijagó, ubicats

a la zona de Guinea Bissau. Allà, qui comet un perjudici compensa el grup amb una vaca o recol·lecta llenya durant un temps. Més que el càstig, busquen la reparació.

Les matriarques no incorren en actituds pròpies del patriarcat?

En cap cas, perquè la seva autoritat ve determinada per la saviesa i la capacitat de preservar el bé comú, a banda que el seu cos és reconegut com a font de vida. Aquí, per contra, el cos de la dona és objecte de mercadeig i, per fer-se sentir, moltes d'elles adopten els rols masculins, renunciant a aquests valors primigenis. El matriarcat no és l'antítesi del patriarcat, sinó una manera pacífica d'organitzar la vida on l'important són les necessitats del grup.

Per tant, la relació amb l'home no és de domini?

Es regeix per la complementaritat. I això significa que les decisions les ostenta la dona, mentre que ell aprofita les seves capacitats físiques. Ho vaig veure amb els minangkabau i en les comunitats andines, mentre que en el cas dels bijagous, ells s'ocupen dels fills, de la qual cosa estan encantats. Aquesta distribució de funcions, lluny del que veiem a les societats occidentals, fa que els nivells de malestar siguin insignificants. Per això crec que el matriarcat ens acostava a la societat ideal.

Galícia i el País Basc també es consideren matriarcats. És així?

Sí, però compte, perquè n'hi ha de falsos, on les dones reproduïxen el rol patriarcal, i altres en els quals sí que actuen basant-se en el consens i la generositat vers el grup. Finalment depèn de com gestionen el poder, si ho fan de manera compartida o sota les pautes de domini i control. De matriarcats n'hi ha a tot arreu, també a Catalunya, però no conformen teixit social perquè, de casos, n'hi ha poquíssims.

Què podem fer perquè s'estengui aquest model?

Caldria promoure els seus principis en els diferents àmbits formatius. Pensem que totes les persones actuem per imitació, de manera que, si eduquem la canalla en els valors de les dones, com són la paciència, el pacte, la cura i la generositat, podrem impulsar el canvi social. Aquest és el rept. ●